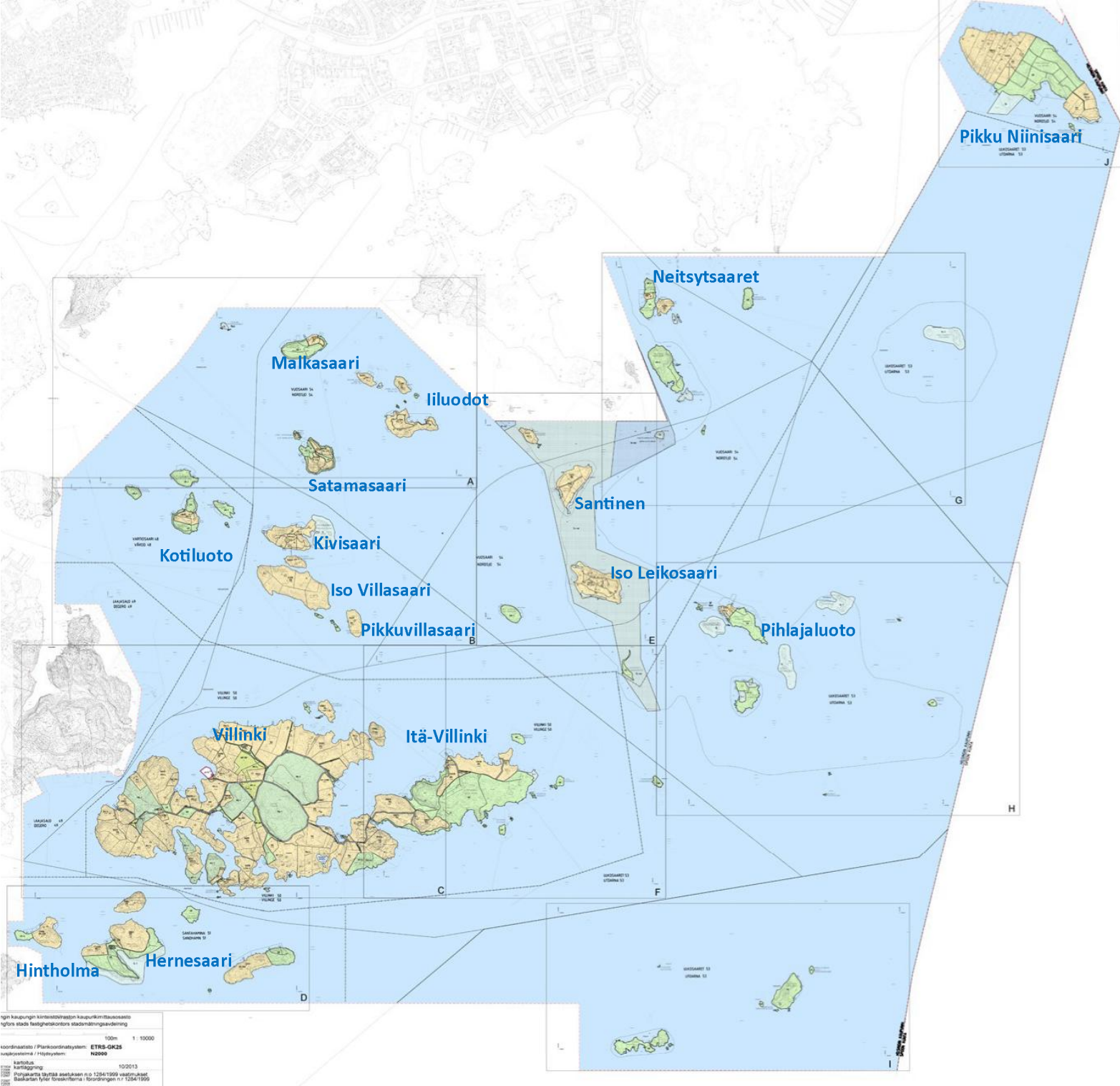

HELSINGIN
ITÄINEN
SAARISTO

kulttuurihistoriallisesti

arvokkaat kohteet

3.2.2017

Selvitys perustuu kaupunkisuunnitteluviraston tuottamiin inventointeihin ja niihin liittyvään kartta- ja valokuva-aineistoon. Aineistoa on täydennetty kenttätyöjaksolla (Ahola, Luoto, Huttunen, Mentu) syksyllä 2016.

Painamattomista lähteistä tärkeimpiä ovat olleet Riitta Salastien kuvaus itäisen saariston rakennuskulttuurista ja suojelekohteista vuodelta 2012, yleiskaavaosaston julkaisut YB:15/86 ja YB:10/1989 (Antti Veltheim) sekä ympäristötoimiston merellisten huvilapuutarhojen kartoitus vuodelta 2015 (Silja Nokso-Koivisto).

Painettuja lähteitä ovat:

Laajasalon, Villingin ja Santahaminan historiaa. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1994:14. ISBN 951-772-527-2.

Kotiluodon puutarhahistoriallinen selvitys ja kasvillisuusinventointi. Liikuntavirasto, Näkymä Oy ja Luontotieto Keiron Oy. Liikuntaviraston julkaisusarja B/45, 2012. ISBN 978-952-272-186-0.

Nygård, Stefan: Villinki—saariston huvilayhteisö. Helsingin kaupunginmuseo 2003. ISBN 951-718-988-5.

Strang, Jan: Saaristounelmia Helsingissä. Vartiosaaren ja Helsingin itäsaariston pienten saarten historiaa. Antiikki-Kirja, Helsinki 2016. ISBN 978-951-98135-2-3.

ITÄISEN SAARISTON RAKENNUSKULTTUURI JA SUOJELUKOhteet

Helsingin itäinen saaristo on osa merellistä Helsinkiä ja Itä-Helsingin huvilakulttuuria. Kaava-alueesta Villinki ja Itä-Villinki sekä Satamasaari ovat kulttuurihistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja maisemakulttuurin kannalta merkittäviä alueita. Lisäksi Villinki on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY 2009).

Kalastaja-asutus

Kalastustorpparien ja muiden saariston pysyvien asukkaiden rakennuksia on säilynyt Isossa Villasaarella, Pikku-Niinisaarella ja Isossa Leikosaarella. Entisten kalastajamökien käyttötarkoitus on kuitenkin muuttunut ja monet niistä ovat toimineet jo pitkään kesänviettopaikkoina. Pikku Niinisaaren itäpäässä on säilynyt saaren ensimmäisen virolaissyntyisen kalastaja Pinnbergin mökki. Lisäksi saaren pohjoisrannalla on säilynyt laajempi entisten kalastajamökkien ryhmä talousrakennuksineen, suurin osa rakennuksista kesähuviloiksi muutettuna.

Iso Leikosaaren pysyvä kalastaja-asutus on peräisin 1860-luvulta. Kalastajaperhe asui kesät itse pienessä mökissä ja vuokrasi päärakennuksen kesävieraille. Ensimmäisen kalastajan aikaisista rakennuksista on vielä jäljellä aitta ja kuivaushuone. Myöhemmin vuodesta 1904 saaren päärakennuksen omisti presidentti K.J.Ståhlberg. Saari siirtyi seurakunnille 1930-luvulla.

Iso-Villasaarella on hyvin säilynyt kalastaja-asutuspiiri ilmeisesti 1860-luvulta saaren eteläkärjessä. Erityisesti Pikku Niinisaaren kerroksisessa miljöössä on nähtävissä kaikki Helsingin saariston rakentamisen vaiheet saariston asuttamisesta sotien välisen ajan moderniin huvilarakentamiseen. Saaren nykyisistä kesäasukkaista on vielä osa bastöläisiä ja heidän jälkeläisiään.

Kesähuvilat ja huvilapuutarhakulttuuri

Itäisen saariston saarissa on edustavia esimerkkejä kesähuvilarakentamisen varhaisimmasta kaudesta. Tähän ryhmään kuuluvat eräät 1800-luvun lopulla ja vuosisadan vaihteessa rakennetut huvilat. Myös Malkasaarella on kansallisromanttista suuntausta edustava saunarakennus.

Itäisen saariston rakennustaiteellisesti merkittävimpiä kohteita on seurakuntien omistuksessa oleva saaren suurikokoinen päärakennus Kivisaarella. Kaksikerroksinen rakennus on meren puolelle aukeavine luonnonkiviterasseineen erityisen vaikuttava. Iso-Villasaarella oleva 1910-luvulta peräisin oleva aumakattoinen saunarakennus on tehty samalla tyyllillä kuin Kivisaaren pihapiirin rakennukset. Ympäristökokonaisuuteen kuuluu 1910-luvulta peräisin oleva huvila.

Arkkitehti Robert Tikkasen Kotiluotoon suunnittelema suurikokoinen huvila on rakennustaiteellisesti merkittävä. Kokonaisuuteen on kuulunut Paul Olssonin suunnittelema puutarhasommitelma, jossa on parhaimmillaan ollut toistasataa omenapuuta.

Nuorempaa kerrostumaa edustavia, 1920- ja 30-luvun huviloita on mm. Läntisessä Neitsytsaarella, Pihlajaluodossa, Iso-Villasaarella, Pikku-Niinisaarella sekä Iso-liluodossa. Tämän aikakauden huvilarakennuksissa on usein mansardikatto. Kooltaan ne ovat vaatimattomampia kuin vuosisadan vaihteen edustushuvilat. Suhdemaailmassa ja koristeaiheissa on usein vaikutteita 1920-luvun klassisismista.

Yksi esimerkki tämän aikakauden arkkitehtuurista on Ison liluodon huvila, jonka rakennusvuosi on 1930. Kuriositeettina mainittakoon myös Santisessa sijaitseva saksalaisen paroni von Platenin 1920-luvulla rakennuttama kesänviettopaikka, josta on säilynyt kalamaja, talousrakennus, käymälä sekä puutarhan rippeet. Itse kalamaja on pieni harjakattoinen rakennus, jonka rapattu alaosa on koristeltu pienillä kivillä.

Itäisessä saaristossa on myös modernismin eri vaiheita edustavia huviloita. Näihin kuuluvat mm. Pikku-Niinisaaren 1930-luvulla rakennettu puhdaspiirteinen funktionalistista tyyliä oleva huvila sekä Iso-liluodossa oleva saaren vartijan talo. Myös Iso-Villasaarella sijaitseva nk. Gummeruksen huvila edustaa uudempaa huvilakantaa.

Omaa ympäristötyyppiään edustaa Satamasaarissa sijaitseva kesämajayhdyskunta, joka on samankaltainen kuin mantee-reella Kivinokassa tai Lauttasaaren eteläosassa sijaitsevat kesämaja-alueet. Alle kymmenen neliömetrin kokoisia kesä-

majoja on toistasataa. Mökit ovat vierekkäin eikä niillä ole omia aidattuja alueita tai tontteja. Satamasaaren tyyppipiirustuksiin perustuvat lomamajat edustavat itäisen saariston uudempaa, 1940-luvulla suunniteltua modernia rakennuskantaa. Satamasaarella on säilynyt myös kesämajailun alkuvaiheesta pahvista rakennettu kesämaja, joka toimii nyt museomökkinä.

Arvotus

Rakennus- ja puutarhataiteellisia kohteita ja -alueita määriteltäessä on käytetty seuraavia kriteerejä:

- rakennustaiteellinen arvo
- maisemallinen arvo
- kulttuurihistoriallinen/paikallishistoriallinen arvo
- säilyneisyys
- puutarhataiteellinen/historiallinen arvo
- sotahistoriallinen arvo

Puutarhataiteellista arvoa ei ole pystytty tämän perusinventoinnin avulla arvioimaan kuin suuntaa-antavasti ja näiden arvojen tämän määrittely ja arvottaminen vaatisi oman ympäristöhistoriallisen selvityksensä etenkin niiden kohteiden osalta, joihin säilyneiden ja maastossa inventoinnin yhteydessä havaittujen puutarhakaranteiden ja sommitelmien perusteella selvästi näyttäisi liittyvän puutarhataiteellista sommittelua (tärkeimpinä Kotiluoto ja Kivisaari; Pikku-

Niinsaaren kohde sekä eräät Villingin huvilapuutarhat). Sotahistoriallisten inventointien osalta on nojaututtu kokonaan aikaisempiin selvityksiin.

Saaret, joihin kokonaisuutena liittyy tärkeitä kulttuurihistoriallisia/maisemallisia arvoja:

Kivisaari, Kotiluoto (huvilapuutarhakulttuuri), **Satamasaari** (kesämajayhdyskunta), **Pikku-Niinsaari** (kalastaja-asutus, huviloita eri aikakausilta); **Iso Leikosaari** (kalastaja-asutuksen jäljet; seurakunnallinen toiminta; presidentti K.J.Ståhlbergin huvila, maisemalliset arvot; osa Kallahdenniemen hiekkaharjumuodostelmaa), **Iso Villasaari** (seurakunnallinen toiminta, huvilapuutarhakulttuuri, maisemallinen kokonaisuus yhdessä Kivisaaren kanssa); **Santinen** (maisemalliset arvot; osa Kallahdenniemen hiekkaharjumuodostelmaa); **Pihlajaluoto** (hienot silokalliot saaren kärjessä + lehtomaisempi osuus).

Merkittävät huvilapuutarhakulttuurin edustavat puutarhataiteelliset sommitelmat ja -kokonaisuudet: **Kivisaari** ja **Kotiluoto**. Pienimuotoisempia sommitelmia on mm. Pikku-Niinsaarella ja Villingissä

Merkittävät saarten paikallis-/asutushistoriasta kertovat rakennusryhmät -ympäristöt: Pikku-Niinsaaren kalastajayhdyskunta pohjoisrannalla ja Iso-Villasaaren eteläkärki.

sr-1 -tasoisia rakennuksia, joilla on huomattava rakennustaiteellinen/kulttuurihistoriallinen arvo ja/tai suojeltavia sisätiloja:

- Kivisaari, päärakennus sisätiloineen
- Kotiluoto, päärakennus sisätiloineen
- Iso-Leikosaari, "pappila" sisätiloineen
- Satamasaari, uusrenessanssityylinen päärakennus sisätiloineen
- Iso-Villasaari: huvila 1910-luvulta

sr-2:

- Iso liluoto, päärakennus (1930)
- Pikku-Niinsaari: 6 rakennusta; mm. uusrenessanssirakennus ja ns. museohuvila
- Iso-Villasaari, 1910-luvun saunarakennus
- Kivisaari: emännän ja isännän talot, kolme rakennusta
- Iso-Leikosaari:, 11 rakennusta
- sauna, Malkasaari
- Satamasaari: pahvinen museomökki
- Hernesaari: kolme rakennusta
- Hintholma: kaksi rakennusta

sr-3:

- Iso Villasaari: Gummeruksen huvila
- Iso liluoto, funkis-tyylinen saaren hoitajan talo
- Pikku-Niinsaari: kalastaja-asutuksen jäänteet, 1900-luvun huvilat
- Läntinen Neitsytsaari, huvila 1920-luvulta
- Pihlajaluoto, huvila 1920-luvulta
- Iso-Villasaari: kärjessä oleva entinen kalastaja-asumus
- Itäinen liluoto
- Santinen
- Haapasaari, huvila
- Läntinen liluoto, huvila ja piharakennus
- Hintholma
- Hernesaari
- Neitsytsaari
- Iso-Leikosaari :1920-luvun paviljonkirakennukset, aitta ja kuivaushuone

Villinki on Helsingin itäisen saariston huvilasaarista laajin ja rakennustaiteellisesti merkittävin. Huviloiden ohella saaren arvokkaaseen kulttuuriympäristöön kuuluu myös Villingin kartanon alue.

Suurin osa Helsingin itäisen saariston rakennuskannasta on alun perin ollut kesähuviloita tai kalastajamökkejä. Varhaisimmat asukkaat olivat kalastajia, mutta kulttuuriympäristöä on leimallisimmin muokannut saarten huvilakulttuuri. Pääkaupungin varakas porvaristo ja virkamiehet viettivät kesäänsä jo 1800-luvun lopulta lähtien huviloilla, joihin kuljettiin vilkkaasti liikennöivillä höyrylaivoilla.

Huvilarakentamisen varhaisimman 1800-luvun lopun vaiheen huviloita on jäljellä kaksi: uusrenessanssityylinen Villa Granudd uimahuoneineen (arkkitehti Hugo Neumann 1884, myöhemmät muutostyöt arkkitehtitoimisto Valter Jung & Emil Fabritius 1910-11) sekä Nordanskog. Vanhin huvila, Sommarbo, on purettu ja Torpetin huvila on vuosien 1917 ja 1938 muutostöissä huomattavasti muuttunut.

1900-luvun ensimmäisten vuosikymmenien kuluessa rakennetut huvilat ovat merkittävin osa Villingin huvilayhdyskuntaa. Useimmat huviloista ovat säilyneet, ja osa niistä on lähes alkuperäisessä asussaan. Arkkitehtien piirtämiä huviloita edustavat Widablick, (David Frölander-Ulf) ja Villa Aftonsol

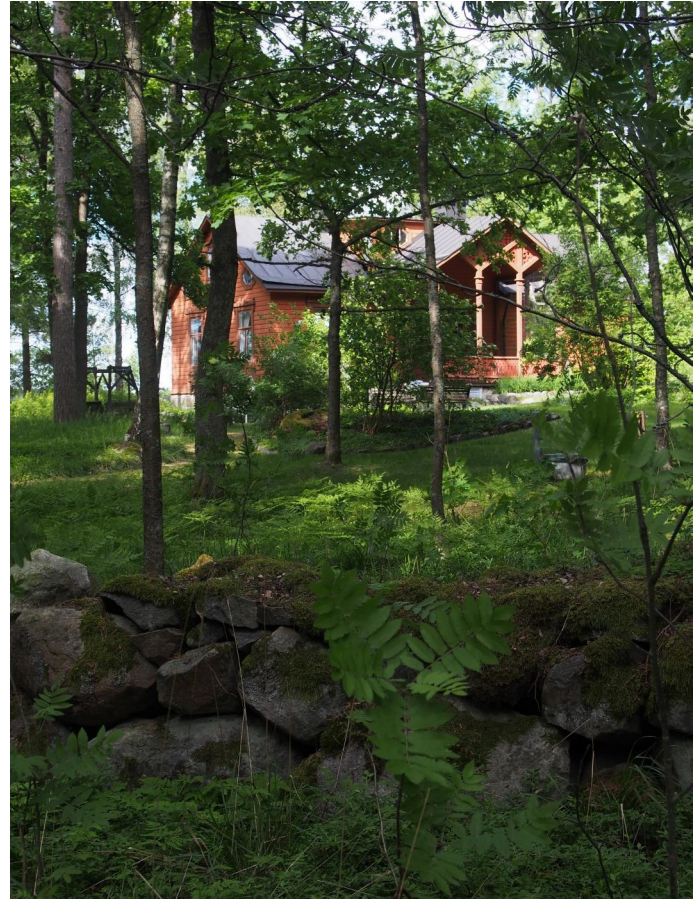
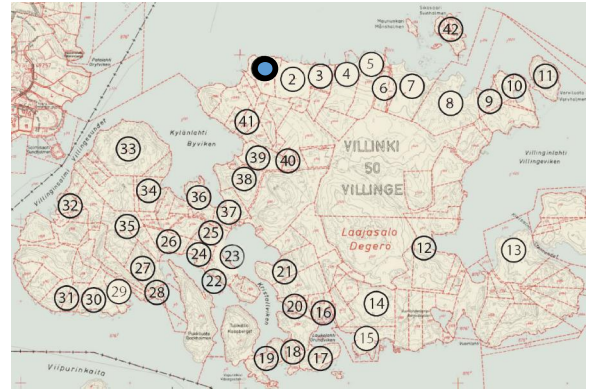
(John Settergren). Kumpaankin liittyy korkeatasoista puutarha- ja maisemarakentamista. Arvokkaimpiin kohteisiin kuuluvat myös kolme Fazerin suvulle kuulunutta huvilaa sekä nk. Schantzien huvila.

1920- ja 30-luvuilla rakennetut huvilat ovat varkkitehtuuriltaan aatimattomampia. Yleisilmeeltään ne ovat kodikkaita ja muistuttavat ulkonäöltään saman ajan esikaupunkihuviloita ja asuinrakennuksia. Aikakauden huviloista tunnetuin on Villa Oivala (Oiva Kallio 1924).

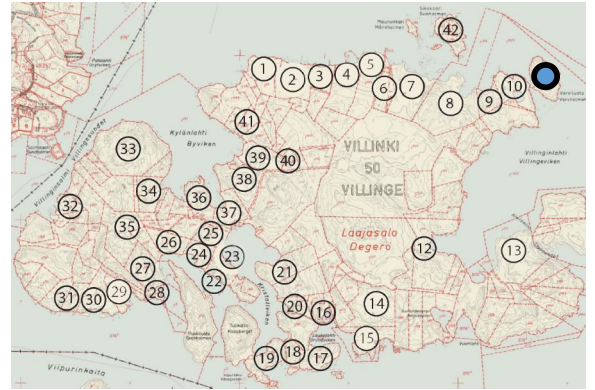
Villingin uudemmissa, modernia rakennuskantaa edustavista huviloista edustavimpia ovat arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelemat rakennukset saaren etelärannalla sekä entisen Outokummun alueen tyyppiinrakennuksiin perustuvat kesähuvilat ja päärakennus (arkkitehti Antero Pernaja).

Villingissä sekä Kotiluodossa, Kivisaarella ja Pikku-Niinisaaressa on useita puutarhataiteellisesti arvokkaita huvilapuutarhoita, joiden arvoa ei ole pystytty kaavatyön yhteydessä arvioimaan. Työ on tehty inventoinnin yhteydessä ja maastohavaintojen kautta. Tärkeitä rakennetun ympäristön osia erityisesti Villingissä ovat myös rantamaisemaan kuuluvat rantamuurit, saunat, laiturit, uimahuoneet ja huvilaympäristöön kuuluvat muut rakennelmat.

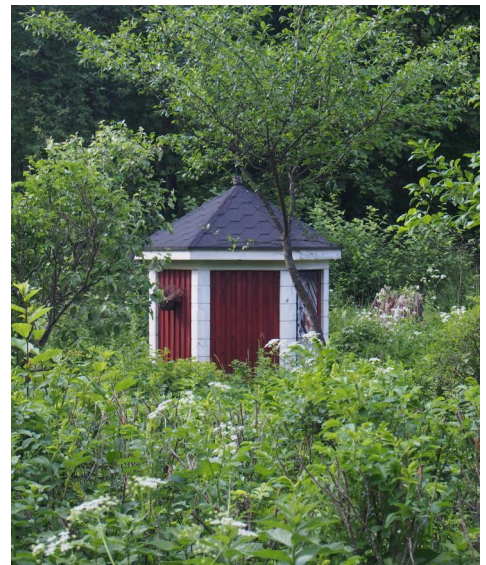
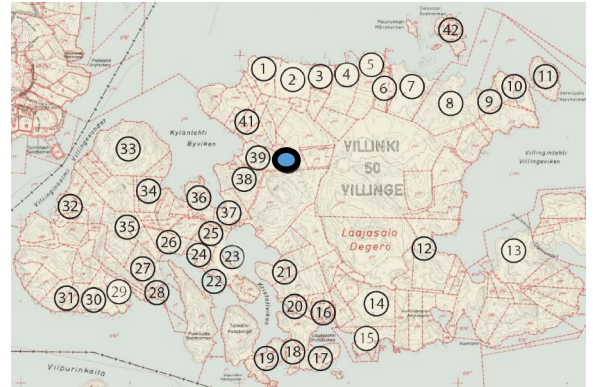
Yksi Villingin historiallisesti rakennustaiteellisesti merkittävimpiä huviloita on Villa Granudd, kaksikerroksinen uusrenessanssityylinen huvila. Rakennuksen suunnittelijana oli arkkitehti Hugo Neumann 1884. Kokonaisuuteen kuuluu samalta ajalta peräisin oleva uimahuone. Huvilan myöhemmät muutostyöt laati arkkitehtitoimisto Valter Jung & Emil Fabritius vuosina 1910-11. Granuddin tonttiin liittyy selkeää puutarhataiteellista sommitelua: tontilla on alkuperäistä kasvilajistoa, luonnonkivistä tehtyjä rajauksia ja sadevesikouruja.

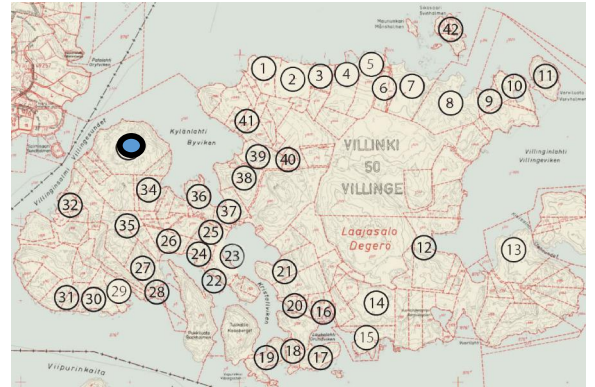
Möhäisjugendia edustavan huvilan suunnitteli ruotsalainen arkkitehti John Settergren vuonna 1913. Aftonsol on rakennustaiteellisesti ja maisemallisesti arvokas. Sekä Aftonsoliin että Aftonsol I:een liittyy korkeatasoista puutarha- ja maisemarakentamista. Varviluotoon johtaa talon arkkitehtuuria mukaileva maisemasilta.

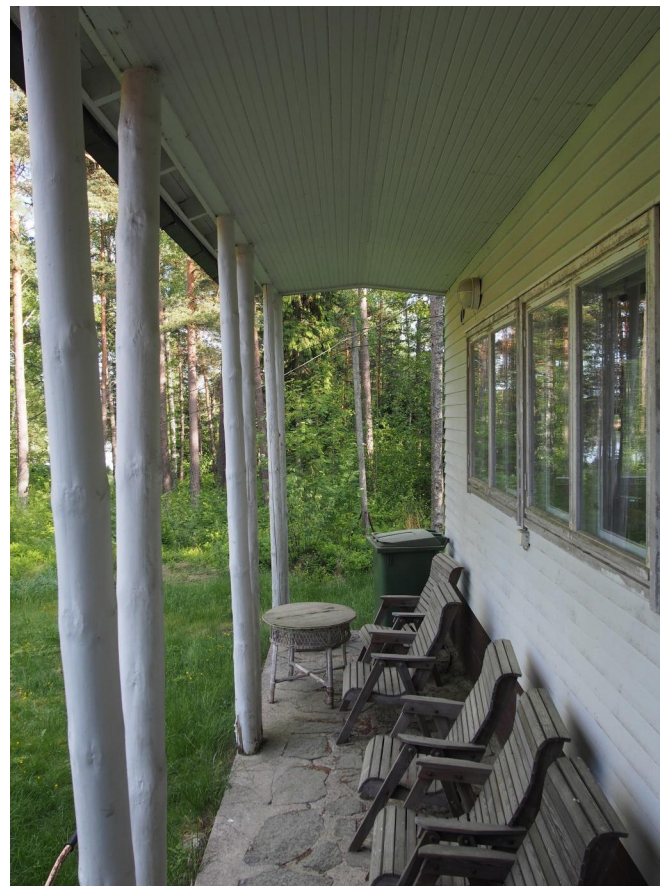
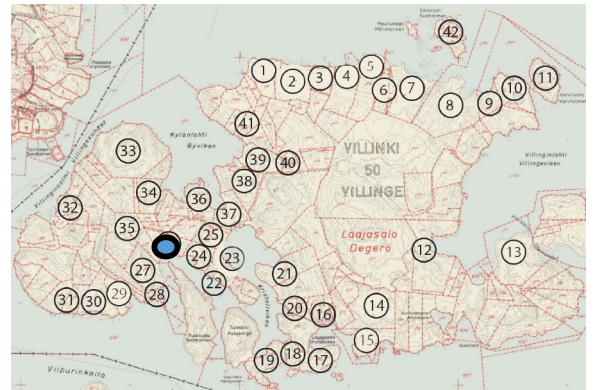
Kartanokokonaisuuteen kuuluva Villingin vanhinta rakennuskerrostusta edustava entinen sotilasvirkatalo. Vuonna 1800 rakennettu rakennus on kartanon päärakennusta vanhempi. Rakennuttajana oli perimätiedon mukaan Catharina Armfelt. Rakennus on aumakattoinen ja peiterimavuorattu. 1920-luvulla rakennuksen on omistanut arkkitehti Karl Malmström, joka on suunnitellut rakennustaiteellisesti korkeatasoiset sisätilojen muutokset ja ullakkokerroksen katon ornamenttimaalaukset. Puutarhassa, jonka suunnittelija on maisearkkitehti Paul Olsson, on puusta tehty puolikaaren muotoinen pergola sekä sauna- ja talousrakennus. Kokonaisuuteen on kuulunut kahdeksankulmainen huvimaja.

Arkkitehtien piirtämiä rakennustaiteellisesti korkeatasoisia huviloita edustaa 1910-luvulla rakennettu Widablick, jonka suunnittelijana oli ruotsalainen David Frölander-Ulf. Villa Widablickiin on kuulunut olenaisena osana puutarha, josta on säilynyt kallionniemeä ylhäällä rajaava terassimuuri ja näköalatasanne.

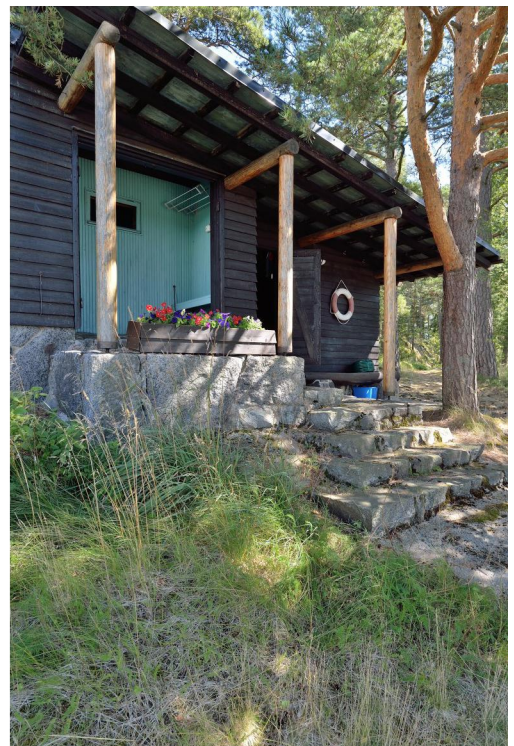
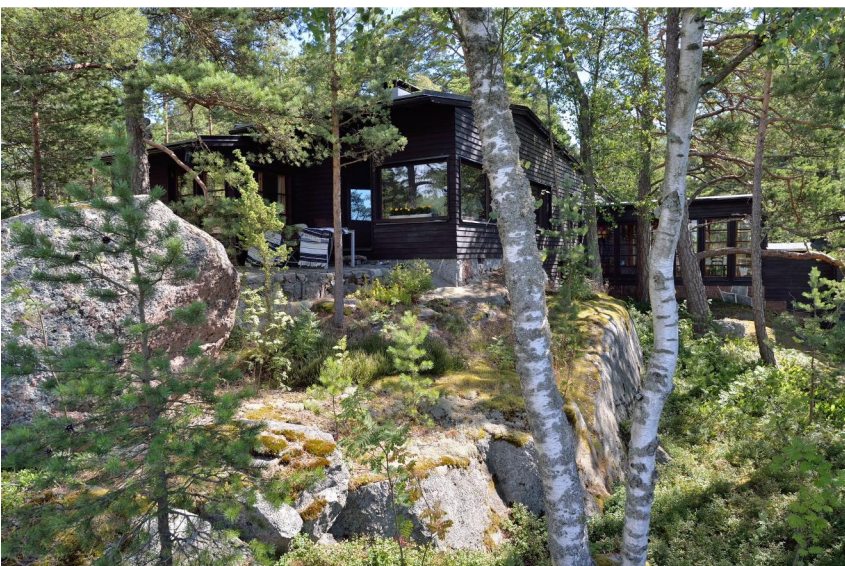
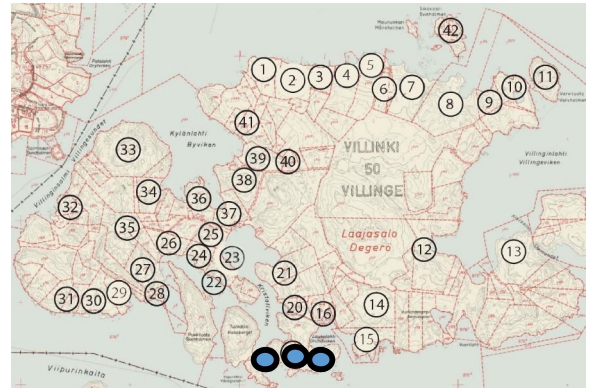
Antero Pernajan vuosina 1951-53 Pohjola-yhtymälle henkilökunnan virkistys- ja majoitusrakennukseksi suunnittelema "Naisten talo" edustaa korkeatasoista 1950-luvun modernia puuarkkitehtuuria kuten myös hänen Pukkisaareen suunnittelemansa huvilarakennuksetkin.

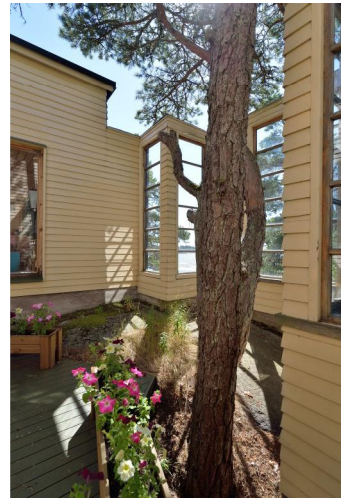
1900-luvun jälkipuoliskolla Villinkin on rakennettu edustava joukko modernismia edustavia laadukkaita kesähuvila- ja majoitusrakennuksia. Näihin kuuluvat mm. arkkitehti Martti Välikankaan perheenjäsenilleen eri kymmenluvuilla suunnittelemaat huvilat ja niihin liittyvät apurakennukset: Villa Meri (1968), Villa Outi (1939) ja kokonaisuuteen kuuluva sauna- ja apurakennusten muodostama pihapiiri.

Kokonaisuuteen liittyy kolmas, alueen vanhinta kerrostumaa edustava huvila Torpet (Sr-3, viereinen sivu alhaalla), jota muutettiin ensimmäisen kerran arkkitehti David Frölander-Ulfen suunnitelmien mukaan vuonna 1917, ja jonka Välikankaas modernisoi 1938.

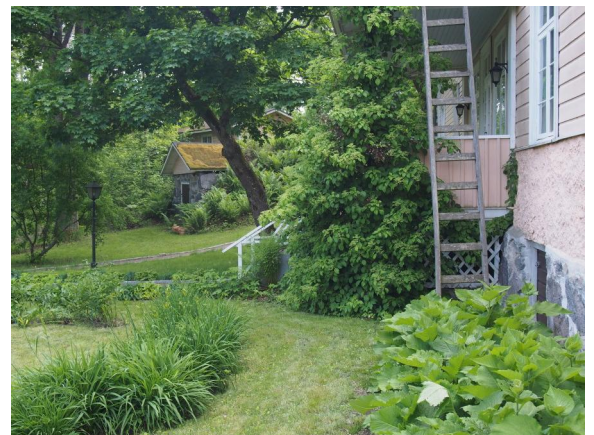
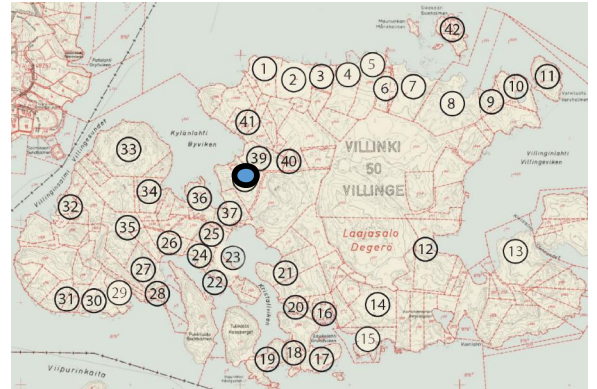
Huviloiden ympäristöön liittyy puutarharakenteita ja ne on taitavasti sovitettu ympäröivään maisemaan.

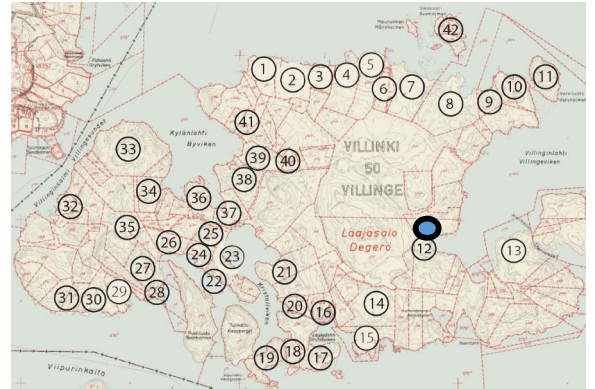

Kortteli 50017/1, 50018/1, Villa Outi ja Villa Meri sekä 50018/4 Torpet (Sr-3)

Villingin vanhimpaan kulttuuriympäristöön kuuluu 1800-luvun alusta periytyvä kartanomiljöö siihen liittyvine maatalousrakennuksineen. Kartanon päärakennus on Magnus Wilhelm Armfeltin tyttärilleen rakennuttama 1860-luvulla. Päärakennus edustaa nk. karoliinista pohjakaavaa ja tyyllisesti klassismia. Osa rakennuksen interiööreistä on lähes alkuperäisessä kunnossa. Kartanon puisto on säilynyt vanhoine lehtipuineen ja puukujanteineen. Kauempana kalliolla sijaitsee kahdeksankulmainen huvimaja sekä aivan päärakennuksen tuntumassa luonnonkivinen maakellari. Kartanon läheisyydessä on kaksi hirsistä asuinrakennusta pihapiireineen.

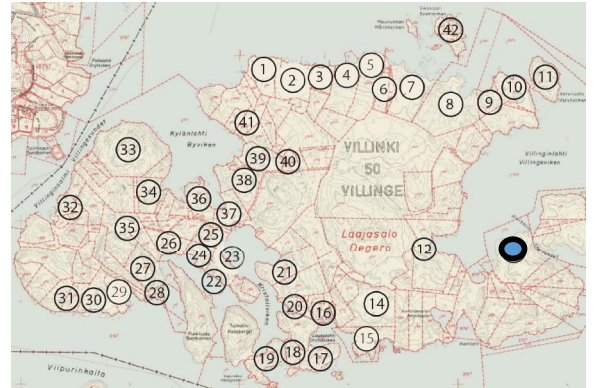

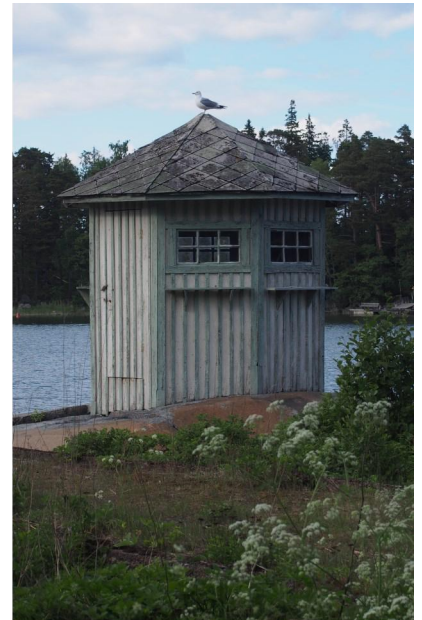
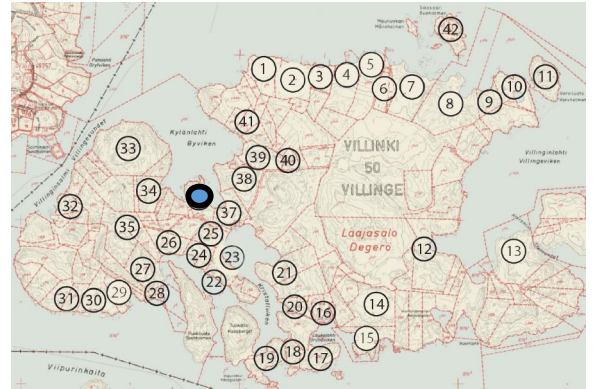
Arkkitehti Oiva Kallio suunnitteli Villa Lahdenperän vuonna 1924 ja laajennuksen vuonna 1932. Huvilan rakennutti Aarne Uusikylä. Rakennus kuvastaa aikansa pohjoismaisia pyrkimyksiä vapaa-ajan rakennusten suunnittelussa. Niemessä vastapäätä Villa Oivalaa sijaitsevalla huvilalla on tärkeä asema Villinginlahden maisemassa. Sauna on Oivalan saunan prototyyppi. Huvilan ympäristö on puutarhamainen.

Tunnetuin Villingin modernia 1900-luvun arkkitehtuuria edustavista rakennuksista on Villa Oivala, arkkitehti Oiva Kallion itselleen 1925 suunnittelema huvila, joka nykyään on Suomen Arkkitehtiliiton omistuksessa. Huvilan ytimenä on atrium-piha, jota huonetilat ja porttikäytävä ja kuisti reunustavat. Kokonaisuuteen kuuluu myös rakennustaiteellisesti arvokas sauna sekä aidattu puutarha, joka on nyttemmin rappeutunut.

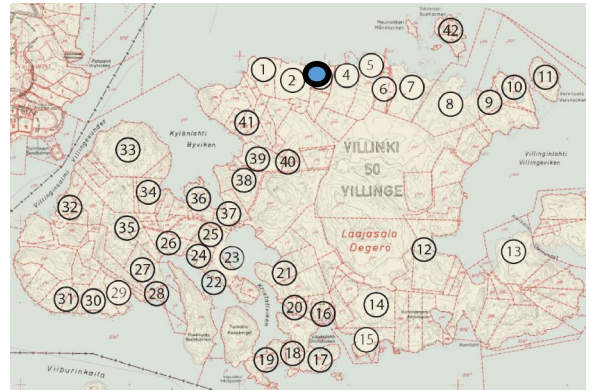

Kallioniemen suunnitteli arkkitehti B.Tojkander vuosina 1916-17. Kallioniemi ilmentää uutta modernia, terveyttä ja yksinkertaista elämää ihannoivaa huvilaihannetta, jossa on kansallisromanttisia piirteitä. Kokonaisuuteen kuuluu kahdeksankulmainen listoituksin jäsennelty uimamaja rannassa. Rakennus ympäristöineen on erittäin hyvin säilynyt alkuperäistä sisustusta ja sisätiloja myöten. Villa Kallioniemi on yksi Fazerin suvun Villinkiin rakennuttamista huviloista, ja se kuului alun perin Dolly Fazerille.

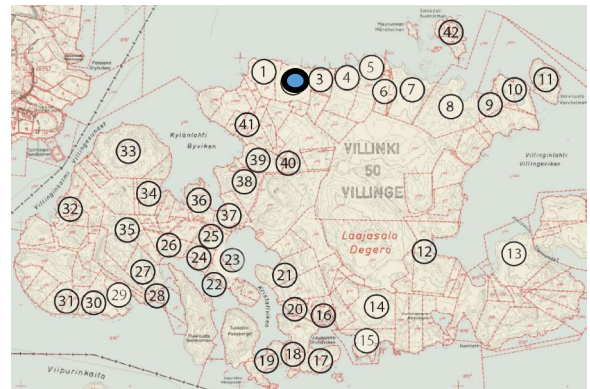
Kortteli 50001/4 Rauhala

Sr-2

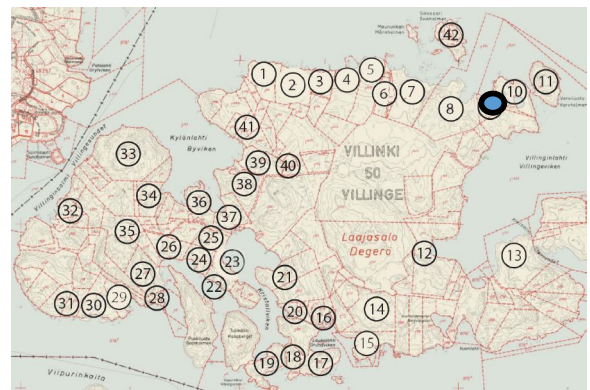
Kaksikerroksinen puurakenteinen huvila on rakennettu 1910-luvulla.

Kortteli 50001/3 Nordanskog

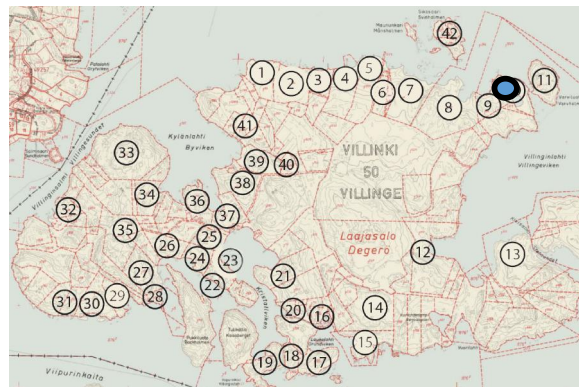
1880-luvulla rakennettu Nordanskog on yksi kolmesta saaren vanhimmasta huvilasta. Ulkoasua on myöhemmin muutettu. Puutarha on Paul Olssonin suunnittelema .

Kortteli 50002/4 Kivelä

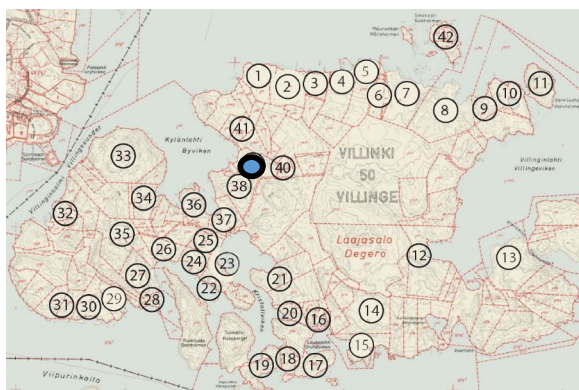
1913-14; rakennuttaja ja suunnittelija Akseli W.Malmi; laajennus 1926 arkkitehti Oiva Kallio.

Kortteli 50004/5 Aftonsol I

Huvila on rakennettu 1910-luvun alussa.

Kortteli 50006/13 Källarbacken I

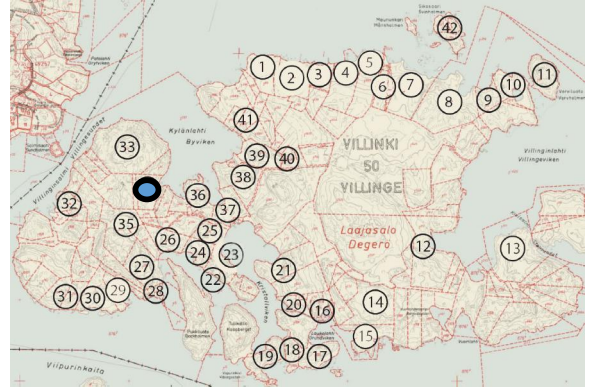
Kaksikerroksinen, aumakattoinen ja arkkitehtuuriltaan yksinkertainen puuhuvila 1920-luvulta. Nuorin Fazerin suvulle kuuluneista kolmesta huvilasta.

Rakennus oli toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliiton suurlähetystön omistuksessa. Tontilla on luonnonkivistä ja tiilestä rakennettu maakellari sekä päärakennuksen kanssa samalta ajalta peräisin oleva saunarakennus.

Kortteli 50010/2 Stigen

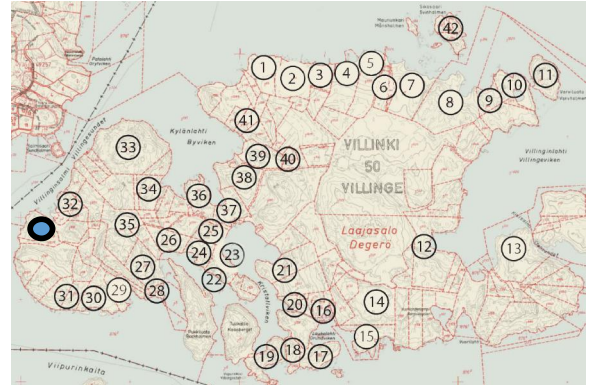
Sr-2

Huvila on rakennettu vuonna 1915. Stigen on esimerkki villinkiläisestä 1910-luvun huvilamiljööstä, johon olennaisena osana kuuluu huvilapuutarha .

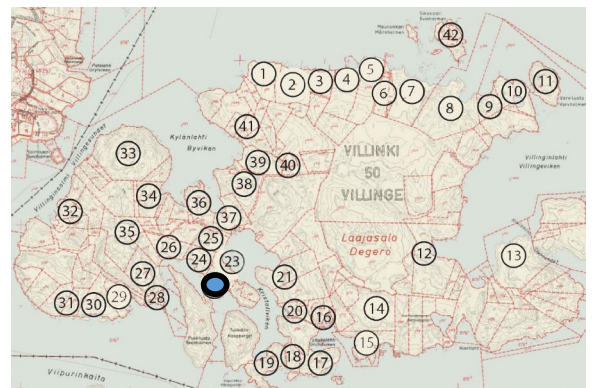
Kortteli 50013/2 Villinge Vesterudd I

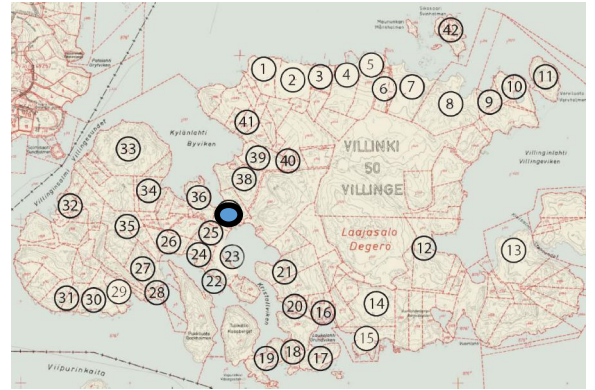
Villingin ensimmäisten palstan ostajien joukossa olivat Erik ja Agnes von Schantz, jotka rakennuttivat vuonna 1914 huvilan Vesterudd -nimiselle tontille. Huvilaa on laajennettu eri vaiheissa. Sisätilat ovat hyvin säilyneet ja myös huvilamiljöö on kokonaisuutena hyvin hahmotettavissa.

Kortteli 50014/19 Villa Haukiniemi, 1913-14

Huvilan rakennutti Rafael Fahlgren. Haukiniemi on Villingin huvilapuutarhakulttuurin edustaja puutarhamuureineen ja terasseineen. Puutarhasuunnitelman laati vuonna 1920 Bengt Schalin Frans Stockmanin tilauksesta. Sommitelma on säilynyt hyvin. Tontilta avautuu dramaattinen näkymä Tulikalliolle.

Willingenäs rakennettiin 1850-luvulla yksikerroksiseksi huvilaksi. Vuosina 1901-05 rakennusta laajennettiin kauppaneuvos Wilhelm Bensowin toimesta ja se korotettiin kaksikerroksiseksi. Sisustuksen suunnitteli arkkitehti Jarl Ekelund. Vuonna 1904 huvila siirtyi Karl Fazerin omistukseen.

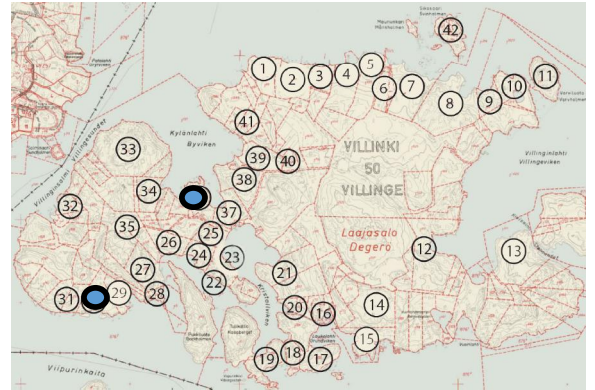
Kesäkuussa 1940 huvila siirtyi Helsingin ja Uudenmaan Näkövammaiset Ry.:n omistukseen ja toimi sen jälkeen yhdistyksen lomakeskuksena (Sokkola).

Kortteli 50009/6 Kylänlahden vajarakennus

Sr-2

Villingin kartanon ympäristökokonaisuuteen kuuluu myös Kylänlahden rannassa oleva venevaja, jonka muutoksen kesähuvilaksi on suunnitellut arkkitehti Oiva Kallio.

Kortteli 50013/9

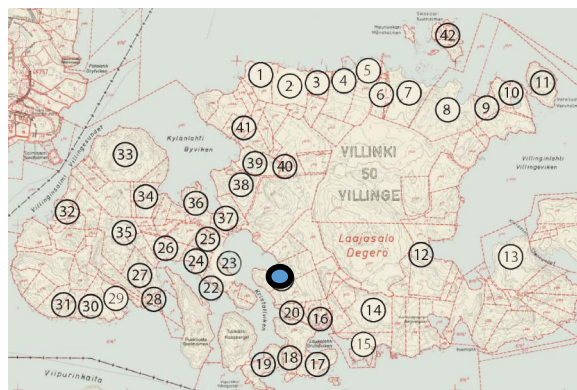

Runar Finnilän vuonna 1948 suunnittelema huvila (Villa Christides). Kokonaisuuteen kuuluu sauna ja samaa tyyliä oleva talousrakennus.

Kortteli 50019/2 Kristalludden

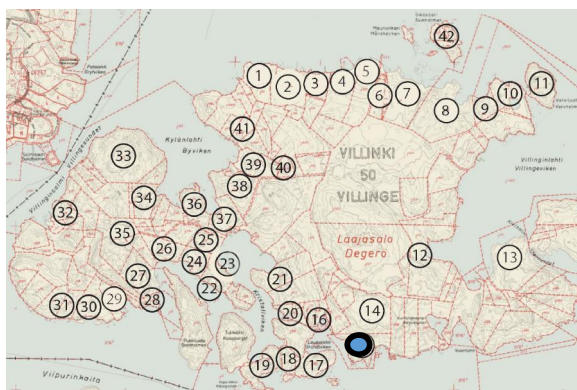
Metsäinen huvilamiljöökokonaisuus , 1920/30-luku.

Kortteli 50020/7 Solhälla I

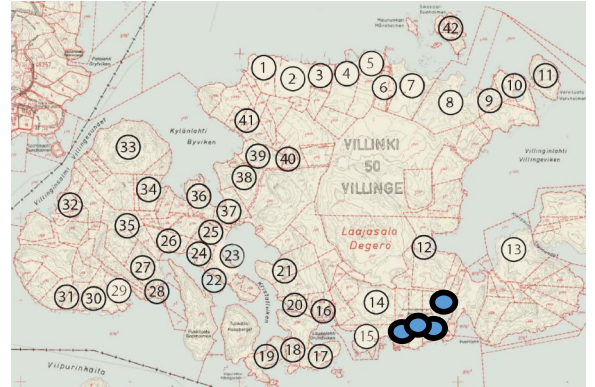

KFUM (nuorten miesten kristillinen yhdistys) oli hankkinut tontin omistukseensa keväällä 1914. Villa Solhälla rakennettiin KFUM:n käyttöön vuonna 1921.

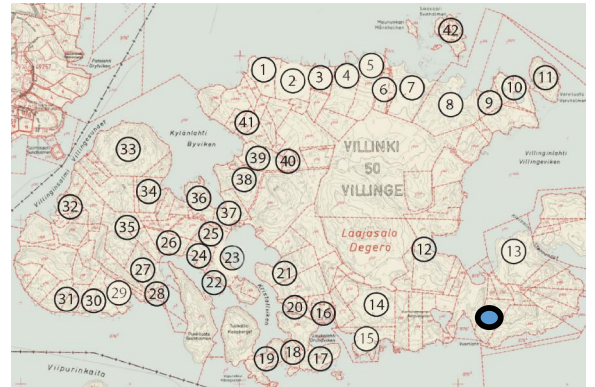
Kortteli 50020/8-11, Outokummun tyyppihuvilat

Entisellä Outokumpu Oy:n omistuksessa olleella alueella on tasokkaita tyyppiirustuksiin perustuvia lomamajoja, joista osa on säilynyt alkuperäisine kalustuksineen.

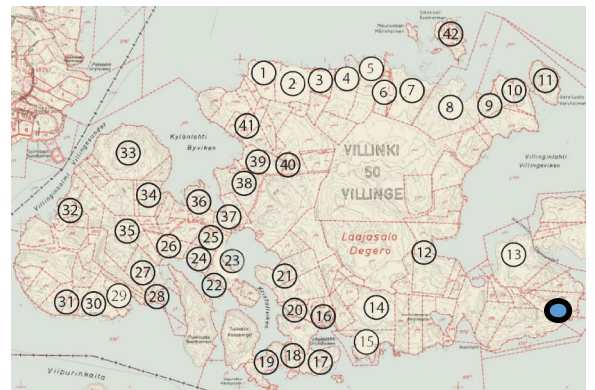
Kortteli 50020/12 Stormklippan

Sr-2

Entinen Outokumpu Oy:n päärakennus, siirretty Villinkiin vuonna 1924 .

Kortteli 50021/2 Heimpliden

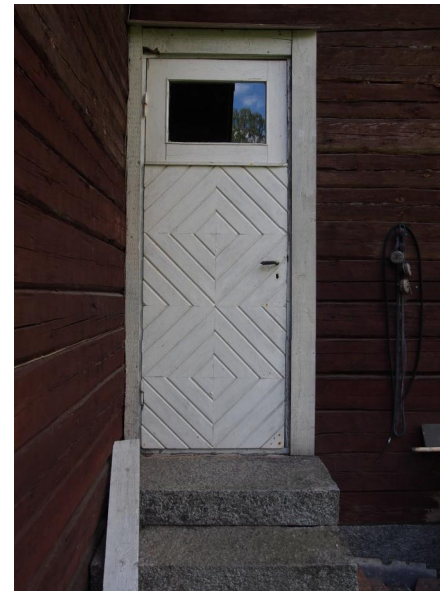
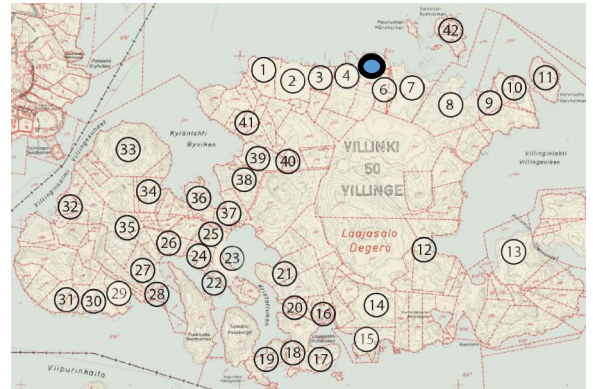

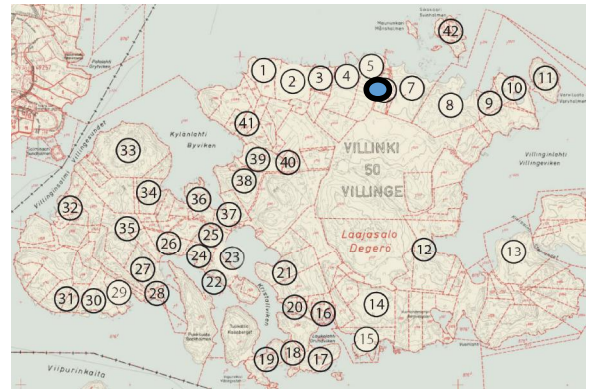
Kaksikerroksinen puuhuvila vuodelta 1915.

Kortteli 50001/7 Kivelä

Sr-3

Kivelän suunnitteli 1940-luvulla arkkitehti Karl Malmström. Rakennuksen materiaalit ja yksityiskohdat, kuten tummaksi käsitelty julkisivuvuoraus, korostetut peiliovet ja pyöröikkunat, antavat sille klassisistisen ilmeen. Klassisistisia tyylipteitteitä ovat myös leveät räystäät.

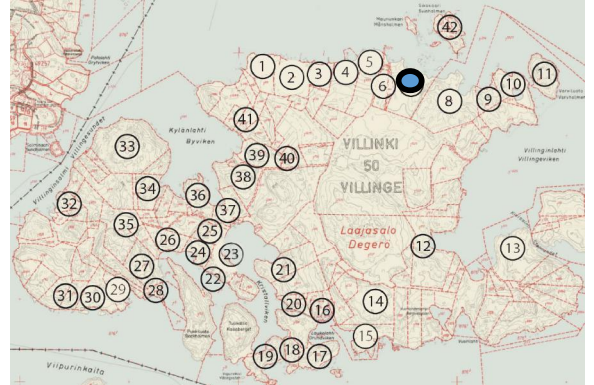
Skogvikin huvilat on rakennettu 1930-luvulla.

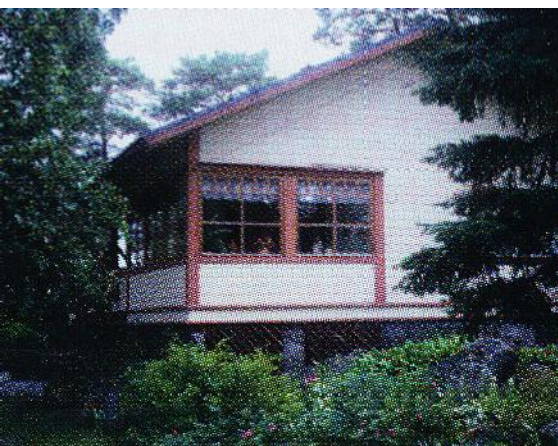
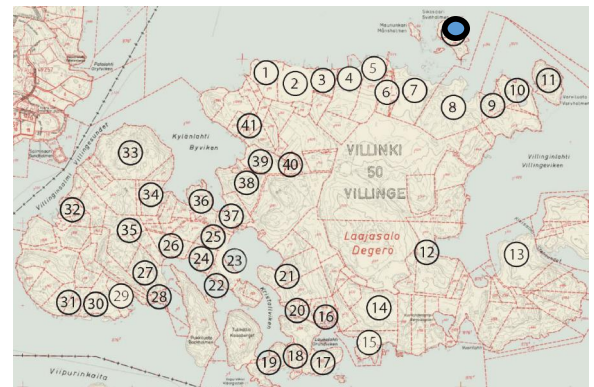
Kortteli 50002/2 Ängsbacka

Sr-3

Villingin vanhoista torpista tai kalamajoista on esimerkkinä mm. Ängsbacka, jossa on kaksi vanhaa torppaa. Alava laakson pohjassa oleva ympäristö on puutarhamainen ja paikasta avautuvat näymät Sikosaareen.

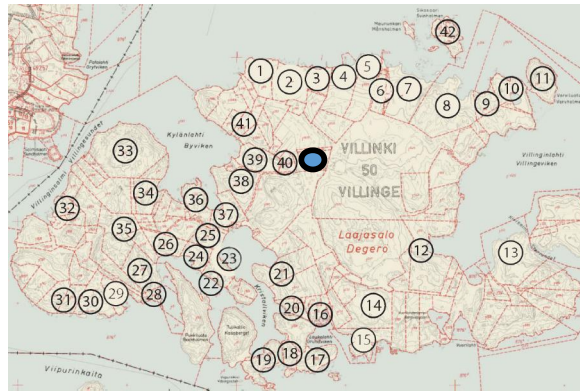

Kortteli 50003/1-2, Sikosaari

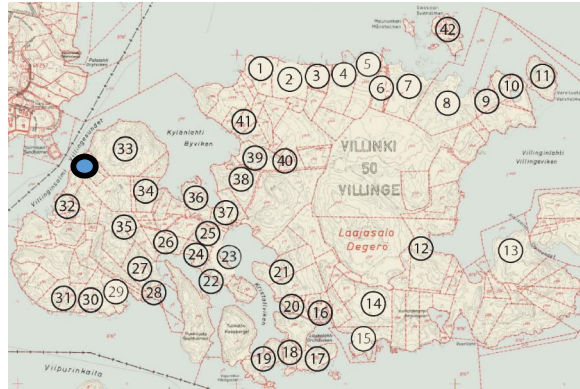
Kortteli 50006/16 Villingehus

Sr-3

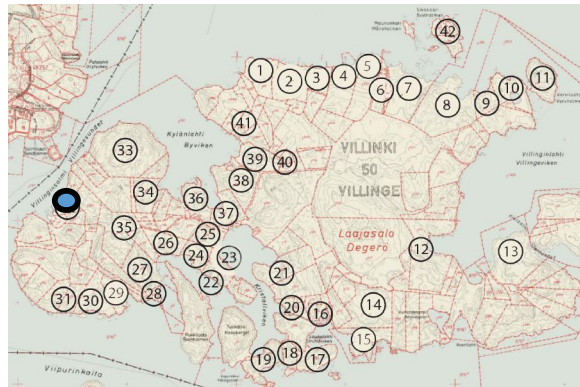
Villingehus on siirretty nykyiselle paikalleen 1910-luvulla.

Kortteli 50010/1 Strömsund

Alun perin 1800-luvun alussa rakennettu kalastajatorppa, on yksi saaren vanhimpia rakennuksia. Rakennusta on laajennettu ja muutettu 1950-luvulla.

Kortteli 50012/1 Bergsund

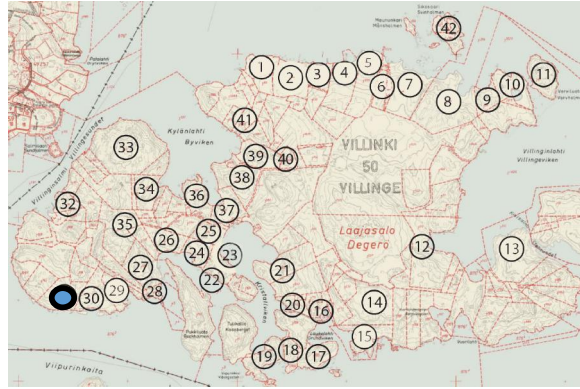
1910-luvulla rakennetun huvilan rakennuttaja oli John Gummerus.

Kortteli 50013/8, Solhälla II

Sr-3

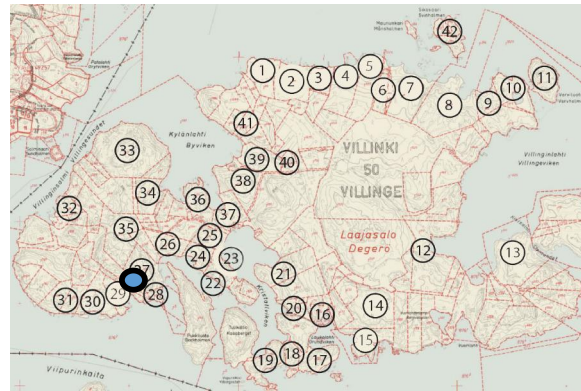
Huvila on rakennettu 1920-luvulla.

Kortteli 50013/12 Lindsvik

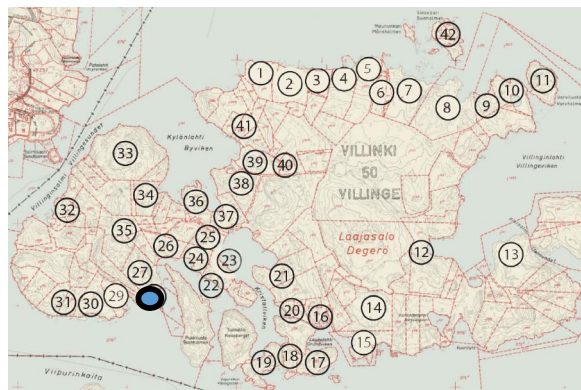
1910-1920 rakennettu huvila.

Kortteli 50013/13 Impivaara

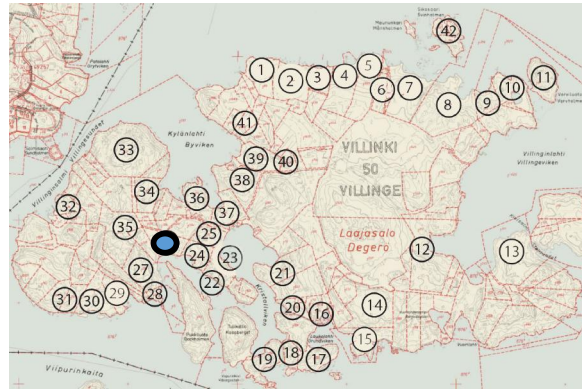

1910-luvulla rakennettu huvila.

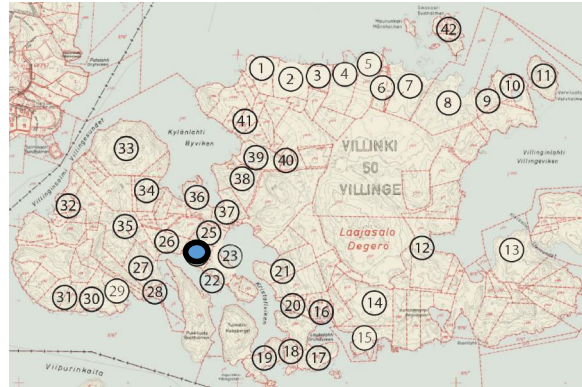

Kortteli 50013/15

Sr-3

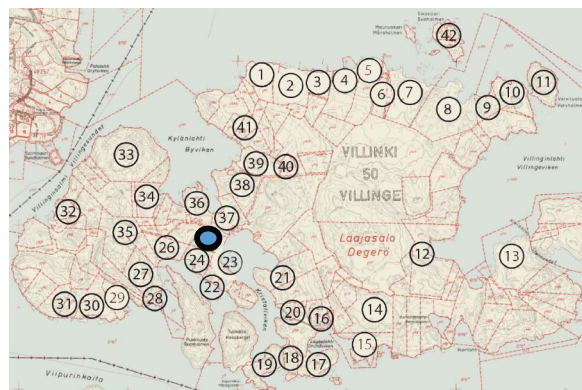

Kortteli 50013/16, Parcellen nro 10

Rakennettu 1910-luvulla.

Kortteli 50013/17, Parcellen nro 10c

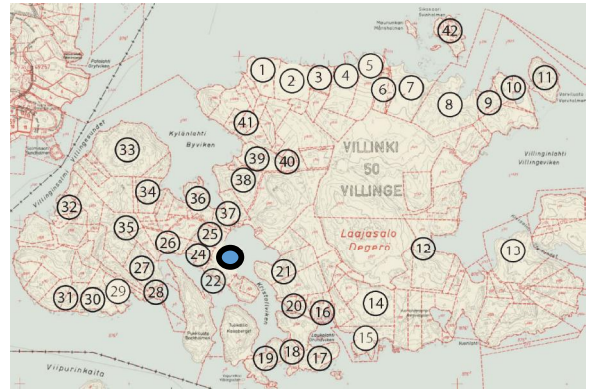

Rakennettu 1910-luvulla.

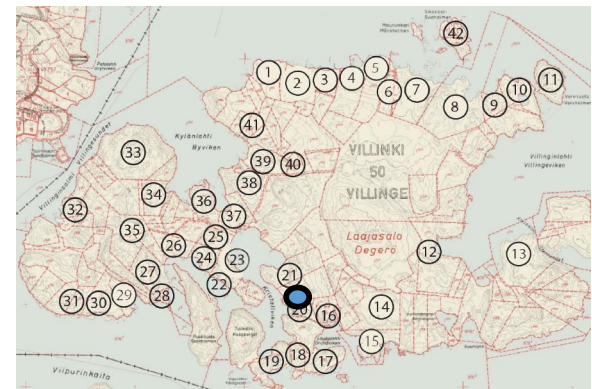
Kortteli 50013/18, Andalis

Kaksikerroksinen puuhuvila 1910-luvulta.

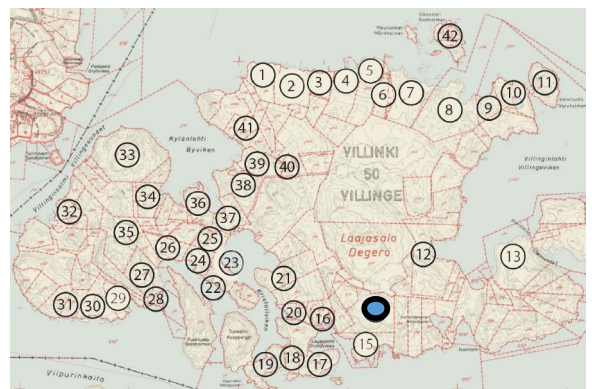

Kortteli 50019/4, Grundvik I

Yksikerroksien puurakenteisen huvilan suunnitteli omalle perheelleen vuonna 1961 arkkitehti Osmo Sipari. Rakennusta on laajennettu vuonna 1968.

Kortteli 50020/7 Solhälla III

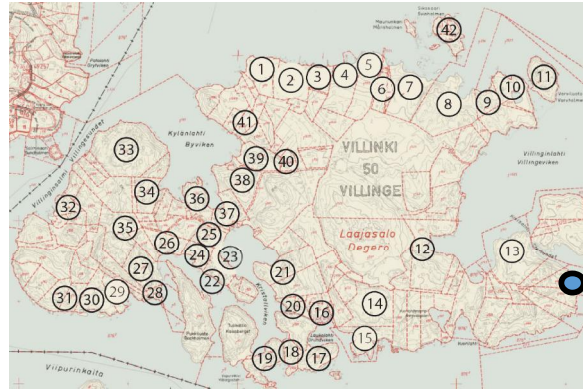

KFUM (nuorten miesten kristillinen yhdistys) osti Terijoen Kuokkalasta huvilarakennuksen, joka siirrettiin Villinkiin ja vihittiin käyttöön 31.5.1925.

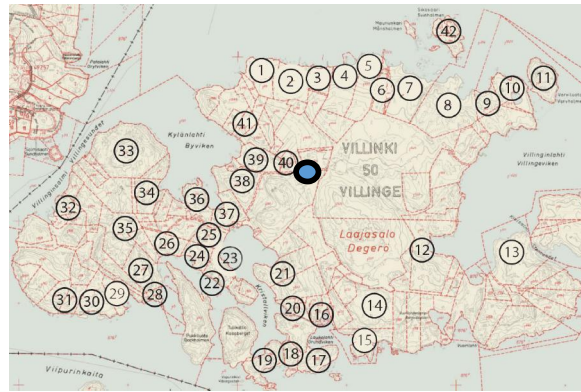
Kortteli 50024/5, Stenstrand

Sr-3

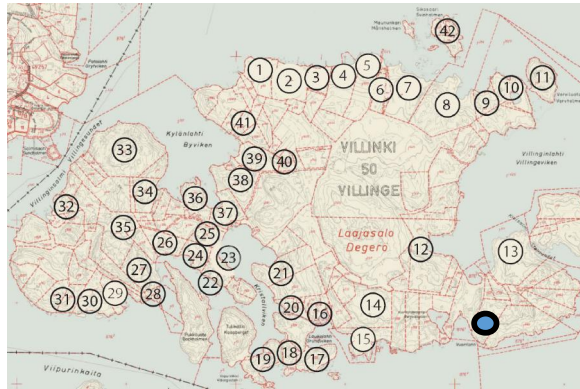
MP/s, Ängsbacka , Villingin kartanon alustalaisrakennuksia

Villingin kartanon talouspihan asuinrakennukset
1800-luvun lopulta

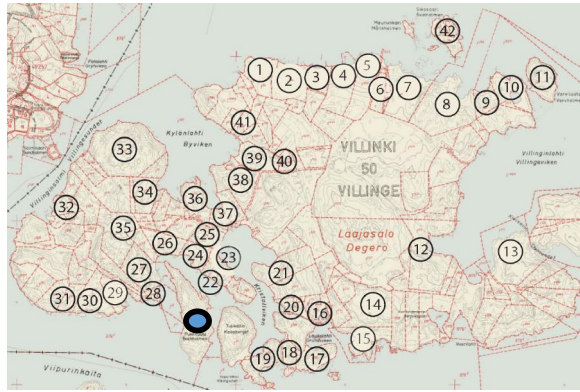
Kortteli 50023/13

Sr-3

Entisen Outokummun alueen hyvin säilyneet tyyppihuvilat, 3 kpl.

Pukkisaari

Itä-Villinki lunastettiin 1900-luvun alussa sotilasalueeksi ja sinne sijoitettiin vuodesta 1914 lähtien useita linnoituslaitteita. Tukikohdan keskeisenä aseistuksena oli neljän 254 millimetrin Durlacher-tykin patteri, jonka rintasuojaan rakennettiin kellaritila. Lisäksi saarella sijaitsee kolmiosainen valonheittinkokonaisuus, johon kuuluvat kallioon louhittu voima-asema, valonheittimen siirtorata ja valonhei-

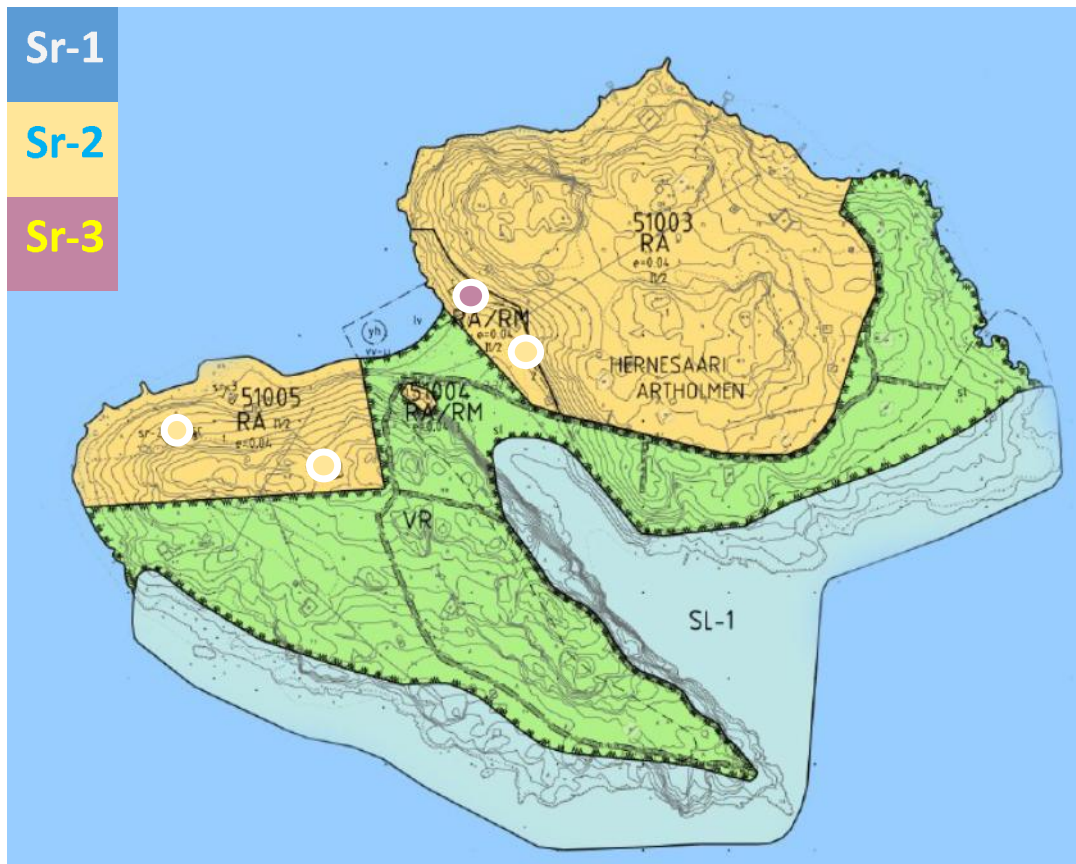
tinasema sekä kallioon louhittu kaksihuoneinen varastotila. Uusia puolustusvarustuksia rakennettiin koko saaren aktiivisen linnoituskäytön ajan. Sotahistoriallisten muinaisjäännösten ohella saarella sijaitsee sr-1 merkinnällä suojeltu entinen keittiörakennus (alhaalla oikealla). Saarelle 1900-luvun jälkipuolella rakennetut kesämökit ovat suhteellisen vaatimattomia.

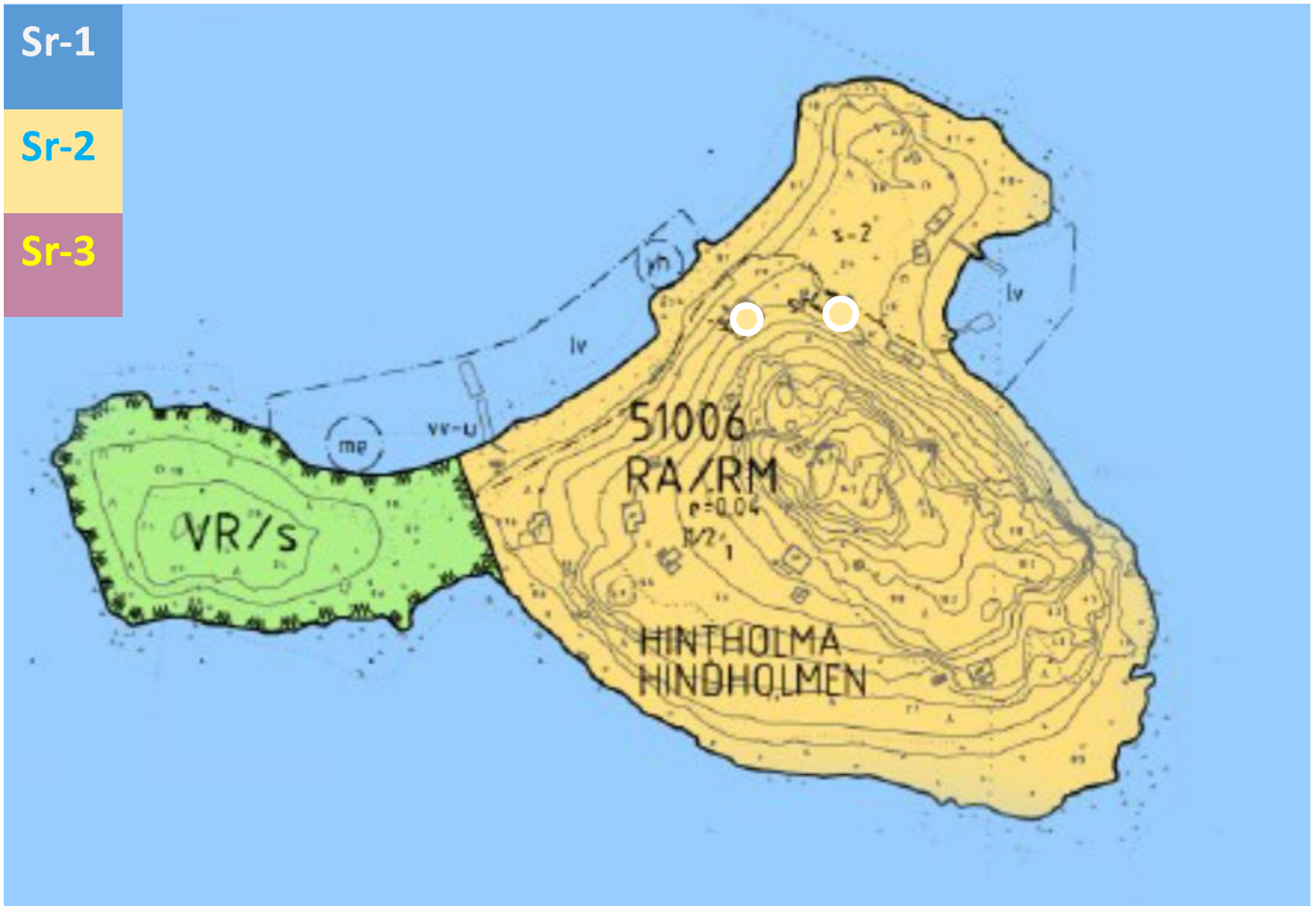
Itä-Villingin puolustusvarustuksia.

Hernesaaren rakennukset ovat 1800-luvun loppupuolelta; vuoden 1872 kartan mukaan saarella ei ollut asutusta. Saaren itäpuolelle perustettiin vuonna 1859 kivilouhimo, jota varten paikalle siirrettiin rakennuksia ja pohjoisrantaan rakennettiin laituri. Vanhimmat rakennukset ja rakenteet ovat hävinneet ja varhaisin säilynyt rakennus on 1800-luvun loppupuolella rakennettu pieni kalastajatorppa (alhaalla vasemmalla). Sodan jälkeen saarta on käytetty puolustushallinnon henkilöstön lomapaikkana ja sinne on rakennettu useita kesämökkejä (alhaalla oikealla).

Varhaisin tieto kalastaja-asutuksesta Hintholmassa on vuodelta 1900. Saarella on kahdeksan kesämökkikäytössä olevaa asuinrakennusta, joista vanhimmat on rakennettu 1900-luvun alussa (alhaalla vasemmalla) ja 1930-luvulla (alhaalla oikealla).

ISO IILUOTO JA LÄNTINEN IILUOTO

Ison Iiluodon suojellut huvilarakennukset ovat molemmat 1930-luvulta, mutta arkkitehtuuriltaan erilaisia; saaren lounaisrannalla sijaitseva majoitusrakennus (sr-2, oikealla) edustaa 1910- ja 1920-lukujen tyyllisesti kirjavaa klassismia, itäosan huvila (sr-3, kuvat keskellä) funktionalismia.

Läntisen Iiluodon etelärannalla on yksinkertainen puolitoistakerroksinen huvilarakennus 1920-luvun lopulta (kuva alhaalla).

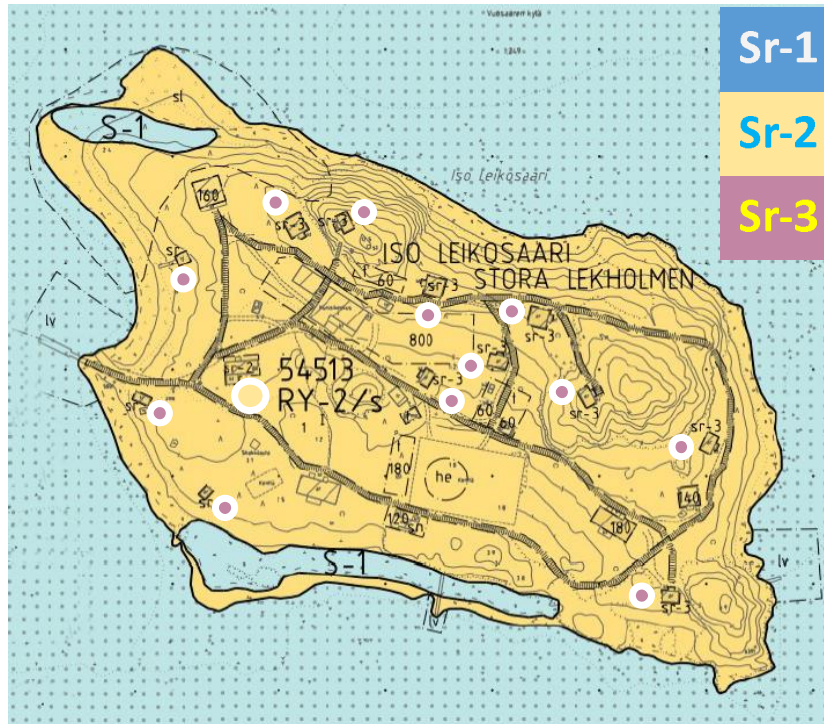
ITÄINEN IILUOTO

Itäisen Iiludon huvilat on rakennettu 1920- ja 1930-luvuilla. Saaren eteläpäässä on suurehko saunarakennus, jolla ei ole suojelumerkintää (kuva alhaalla oikealla).

ISO LEIKOSAARI

Ison Leikosaaren päärakennuksen vanhimmat osat ovat peräisin 1800-luvun loppupuolelta; rakennusta vuokrattiin huvilakäyttöön 1890-luvulla. Vuodesta 1904 lähtien päärakennuksen omisti presidentti K.J.Ståhlberg. Saari siirtyi seurakunnille 1930-luvulla ja päärakennus (sr-2, alla) toimii nykyään leirikeskuksen pappilana. Rakennus on sisätiloja myöten hyvin säilynyt.

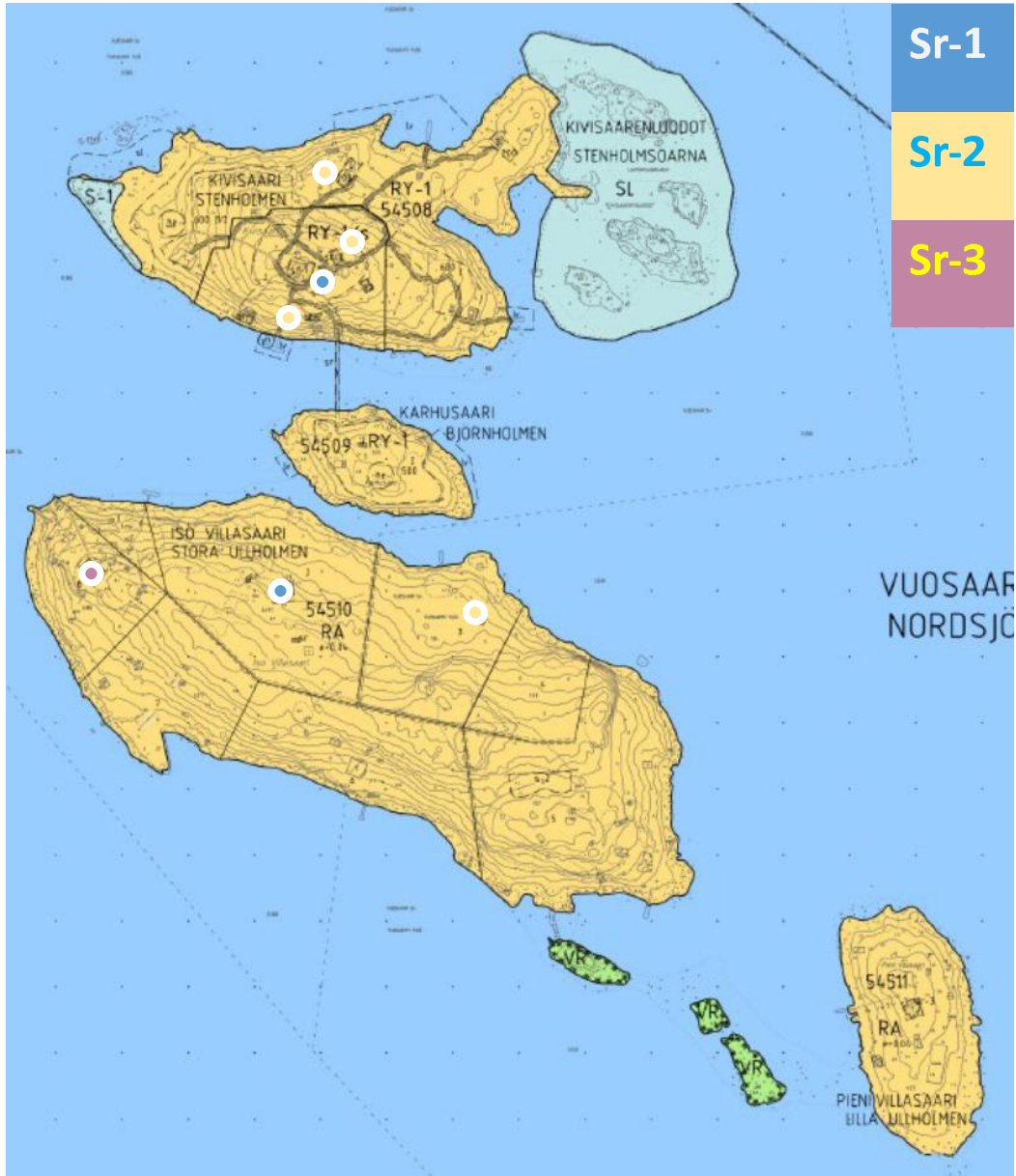
1930-luvulla saarelle rakennettiin rippikoululeirin majoitus- ja kokoontumisrakennuksina toimivia paviljonkimaisia rakennuksia, jotka ovat edelleen käytössä. Ison Leikosaaren rakennuskantaa on täydennetty 1950-luvulta lähtien majoitus- ja huoltorakennuksin. Modernistinen puurakenteinen kappeli on rakennettu 1970-luvulla.

ISO LEIKOSAARI

KIVISAARI JA VILLASAARET

Itäisen saariston rakennustaiteellisesti merkittävimpiä kohteita on seurakuntien omistuksessa olevan Kivisaaren suuri kokoinen päärakennus, entinen huvila 1920-luvun alusta. Kaksikerroksinen rakennus on meren puolelle aukeavine luonnonkiviterasseineen erityisen vaikuttava. Julkisivun vaakalaudoitus on tehty ikään kuin jäljittelemään kivirakennuksen rapattua julkisivua. Rakennus on toiminut 1930-luvulta lähtien seurakunnan leiri- ja vapaa-ajan keskuksena. Rakennus on säilynyt sisätiloja myöten alkuperäisessä asussaan kiinteine kalustuksineen ja kaakeliuuneineen. Päärakennukseen liittyy näyttävä puutarhataiteellinen sommitelma meren puolella kiviportaikkoineen ja pengermineen.

Kivisaaresta Karhusaareen johtava kävelysilta muodostaa kokonaisuuteen liittyvän maisemallisen aiheen. Pääraken-

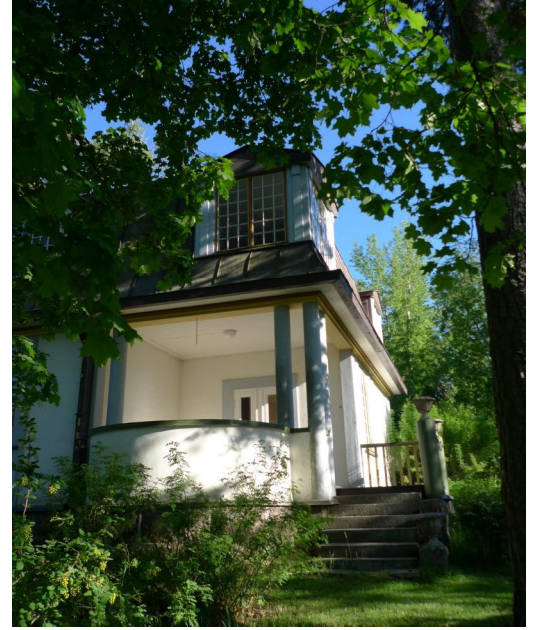
nuksen ympäristöä on täydennetty 1920-luvulla pienemmillä piharakennuksilla kuten saaren emännän ja isännän taloilla, joiden hillitty klassisismi tukee hienosti päärakennuksen mahtipontisempaa ja koristeellisempaa arkkitehtuuria.

Iso-Villasaarella oleva 1910-luvulta peräisin oleva aumakattoinen saunarakennus on tehty samalla tyyllillä kuin Kivisaaren pihapiirin rakennukset. Huvilaympäristökokonaisuuteen kuuluu 1910-luvulta peräisin oleva huvila. Rapatun huvilan erityispiirteinä ovat mansardikaton neljään nurkkaan sijoitetut kahteen suuntaan avautuvat kulmaikkunat, jotka muodostavat rakennuksen toiseen kerrokseen maisemaan avautuvat lasiset näköalaviljongit. Rakennuksiin liittyy hoidettu puutarha.

Kivisaaren päärakennus ja näkymä puutarhasta lounaaseen.

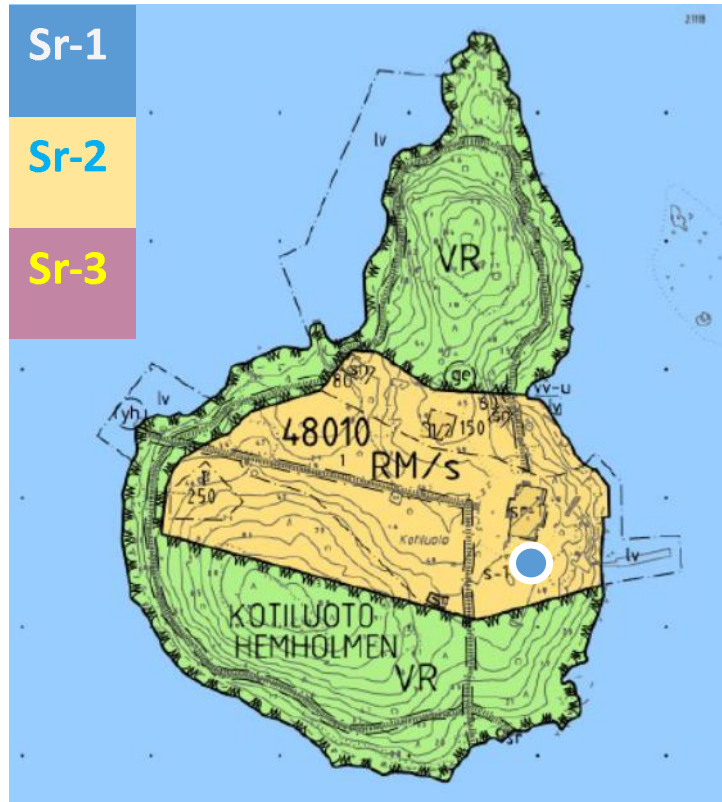

Ison Villasaaren keskiosassa sijaitseva kesähuvila, Villa Lavola, (sr-1) on rakennettu vuonna 1912. Viereisellä tontilla sijaitseva pieni asuinrakennus (oikealla) muistuttaa yksityiskohdiltaan huvilaa ja on voinut alun perin kuulua samaan kokonaisuuteen.

Saaren länsipäässä sijaitsevan yksikerroksisen huvilan (sr-3) tontilta avautuu laaja näkymä merelle. Vuonna 1938 valmistunutta rakennusta on muutettu myöhempien korjaustöiden yhteydessä.

KOTILUOTO

Kotiluodon suurikokoisen kivirakenteisen huvilan rakennutti insinööri Björn Runeberg vuonna 1920. Arkkitehti Robert Tikkasen laatimat piirustukset ovat säilyneet. Kaksikerroksinen, alaosastaan rapattu ja kivenlohkareilla koristeltu rakennus sijoittuu terasseineen hienosti saaristomaiseman osaksi. Meren puolella on laaja terassi.

Kokonaisuuteen on kuulunut puutarha-arkkitehti Paul Olssonin

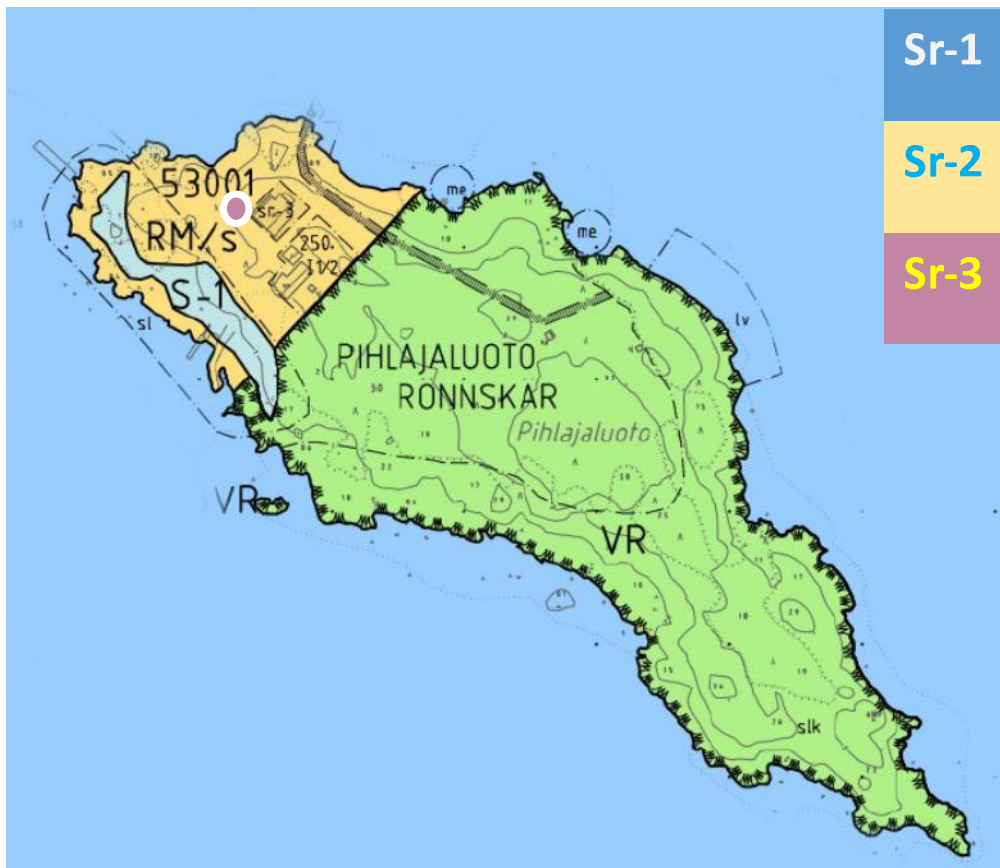
suunnittelema puutarhasommitelma, joka on kattanut lähes koko saaren; puutarhassa on parhaimmillaan ollut toistasataa omenapuuta. Puutarhasta on laadittu ympäristöhistoriallinen selvitys. Vanhan huvilaympäristön rakenteista on Kotiluodossa päärakennuksen ohella jäljellä kärpässiener muotoinen uimahuone sekä betoninen vesisäiliö.

Malkasaarelle rakennettiin 1910-luvun lopulla hirsirakenteinen asuinrakennus talousrakennuksineen. Kaupunki purki päärakennuksen vuonna 1960 ja kokonaisuudesta on jäljellä ainoastaan sr-2-suojelumerkinnällä varustettu saunarakennus pohjoisrannalla venelaiturin vieressä. Saaren itäpäässä olevalla huonokuntoisella 1930-luvun huvilalla ei ole suojelumerkintää.

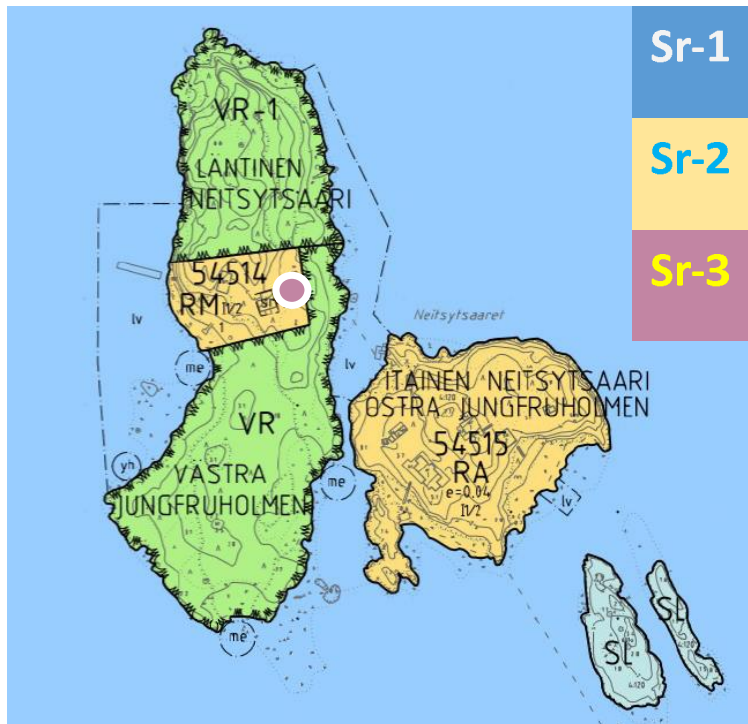

Pihlajaluodon koillisosassa sijaitseva 1920-luvulta peräisin oleva mansardikattoinen huvila (sr-3) on Suomenlahden Uistelijat Ry:n käytössä.

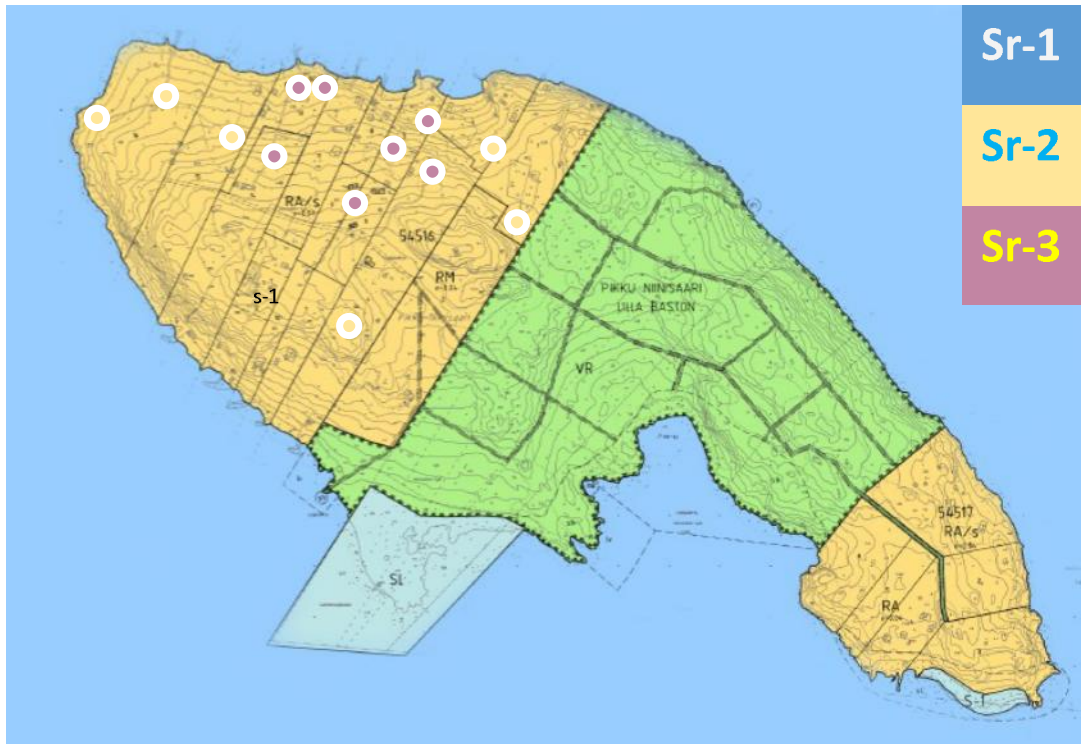
NEITSYTTAARET

Läntisen Neitsytsaaren 1920-luvulla rakennettu huvila saunoineen (sr-3) on vuokrattu venekerholle.

PIKKU NIINISAARI

Pikku Niinisaari oli 1800-luvulle saakka Länsi-salmen kylän yhteismaata. Saari jaettiin vuonna 1859 kantatilojen kesken palstoiksi, joille perustettiin kalastajatorppia. Ensimmäiset asukkaat olivat virolaista syntyperää.

Kalastajatorpat rakennettiin saaren suojaiselle pohjoisrannalle, kuten Uudenmaan saaristossa oli tapana. Rakennukset olivat laajuudeltaan vaatimattomia paritupia tai yhden hu-

neen mökkejä. Saaren ensimmäisen virolais-syntyisen kalastajan, Pinnbergin, mökki on säilynyt. Muitakin kalastaja-asutuksen aikaisia rakennuksia on yhä olemassa huvilakäyttöön muutettuina.

Pikku Niinisaaren rakennuksissa näkyvät kaikki saariston rakentamisen vaiheet kalastajamökeistä sotien välisen ajan funktionalismiin.

PIKKU NIINISAARI

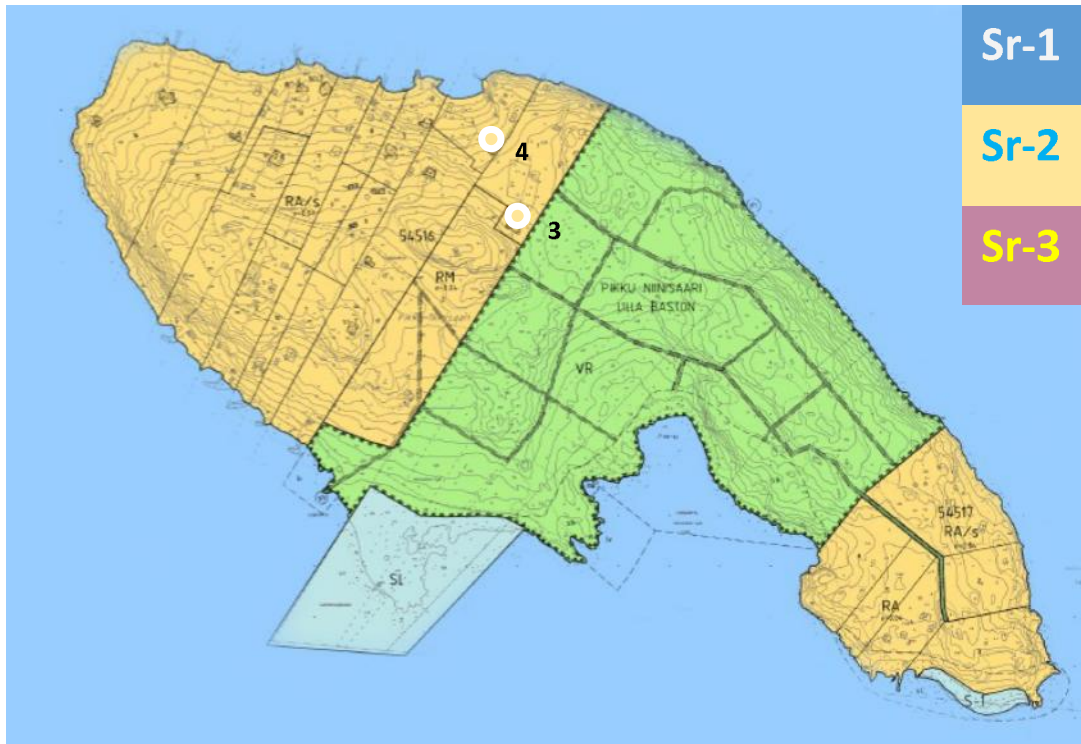

Huvilan pihapiiri saaren lounaisrannan lähellä on vaikuttava erityisesti säilyneiden puutarhan rakenteiden ansioista (s-1).

Kaksikerroksinen huvila vuodelta 1936 (1) on hyvin säilynyt esimerkki funktionalistisesta puurakennuksesta. Pieni huvila saaren keskellä (2) lienee entinen kalastajatorppa.

PIKKU NIINISAARI

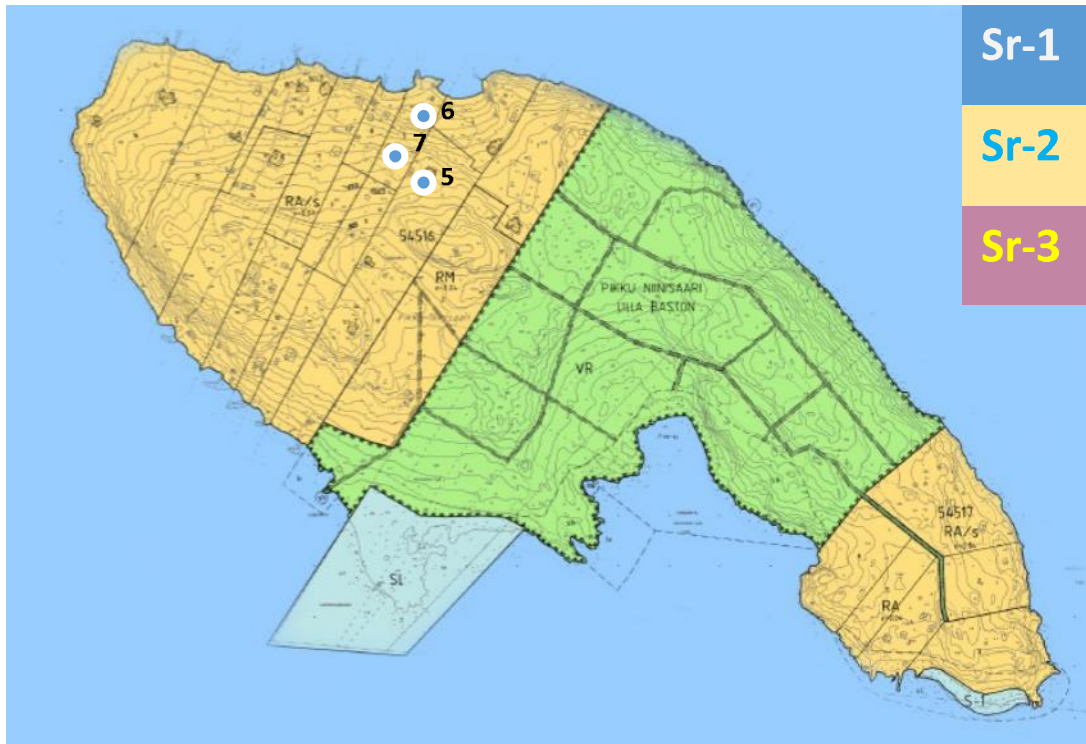

Huvila-alueen itäreunassa oleva 1800- ja 1900-lukujen vaihteen hirsirakennus puutarhoineen (numero 3, sr-2) on säilynyt julkisivujen osalta erityisen hyvin ja siihen liittyvän puu-

tarhan alkuperäinen laajuus on yhä hahmotettavissa. Lähempänä rantaa sijaitsevan 1900-luvun huvilan (4) piha on huolellisesti hoidettu.

PIKKU NIINISAARI

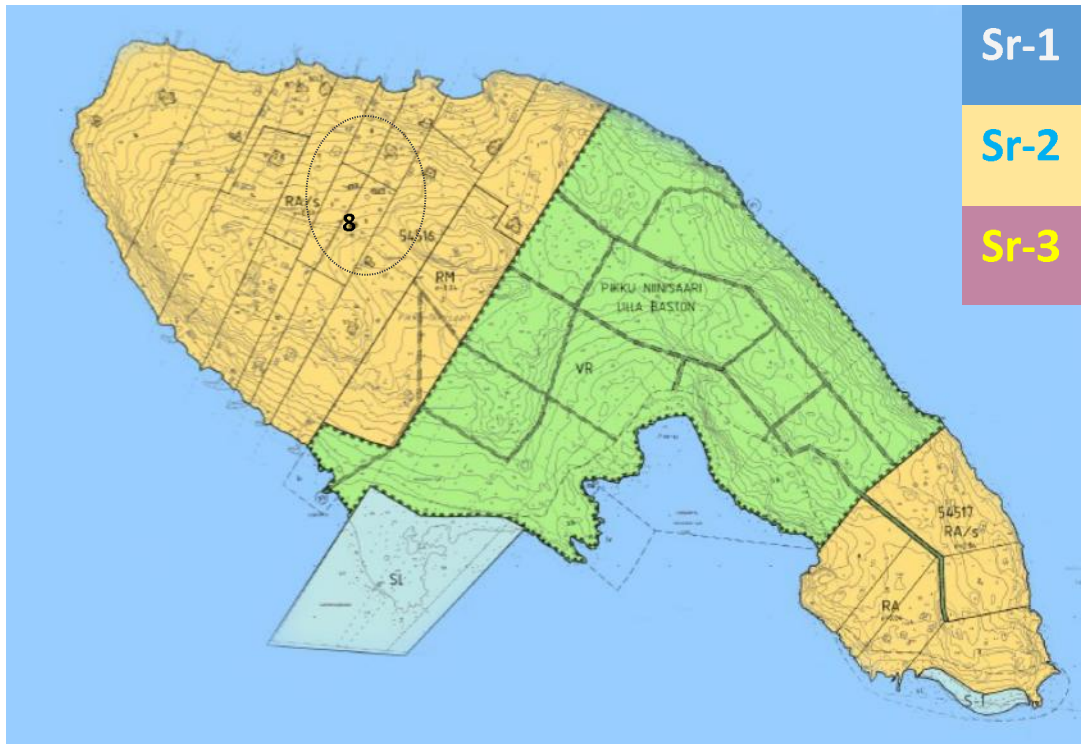

Mansardikattoinen huvila (numero 5, sr-3) on rakennettu vuonna 1910. Entinen kalastaja-

torppa vuodelta 1922 (6) on muutettu huvilaksi.

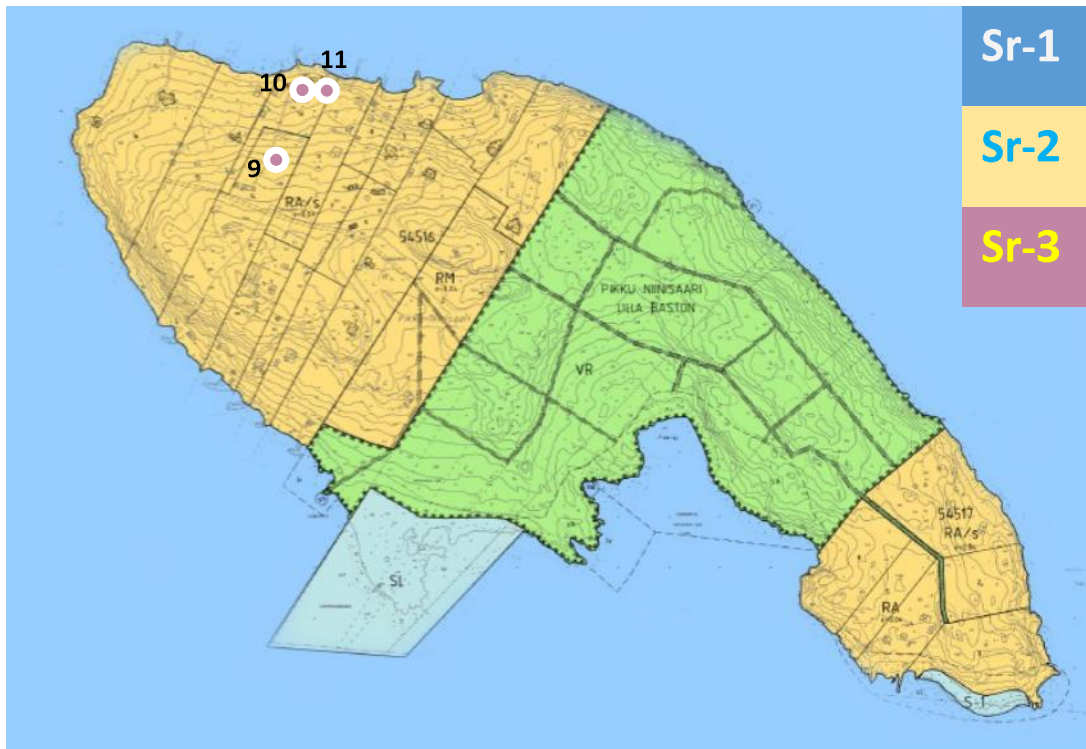
PIKKU NIINISAARI

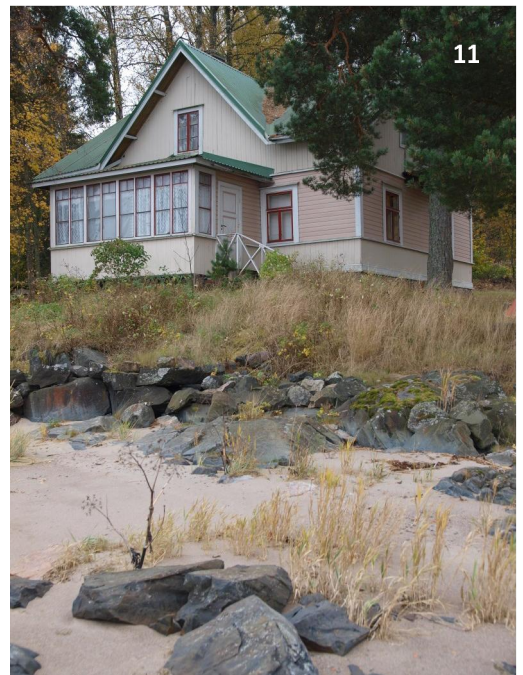
Vanhojen kalastajatorppien ryhmä saaren keskellä on muutettu kesähuviloiksi.

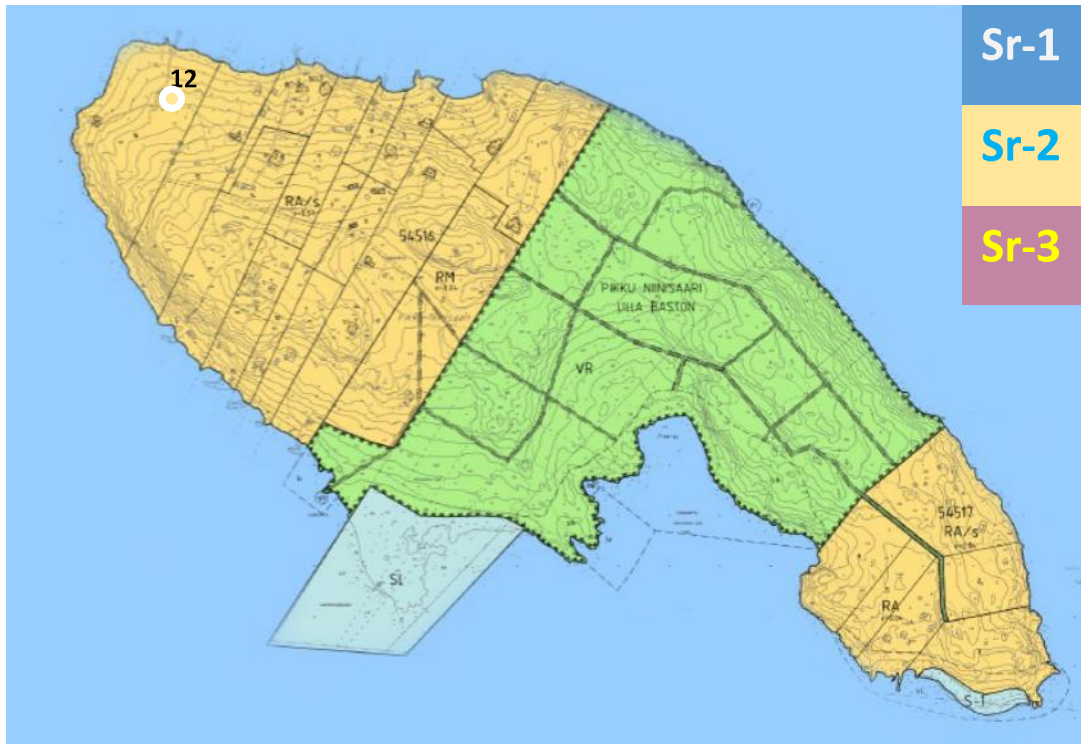
PIKKU NIINISAARI

1900-luvun alkupuolen huvilarakennuksia.

PIKKU NIINISAARI

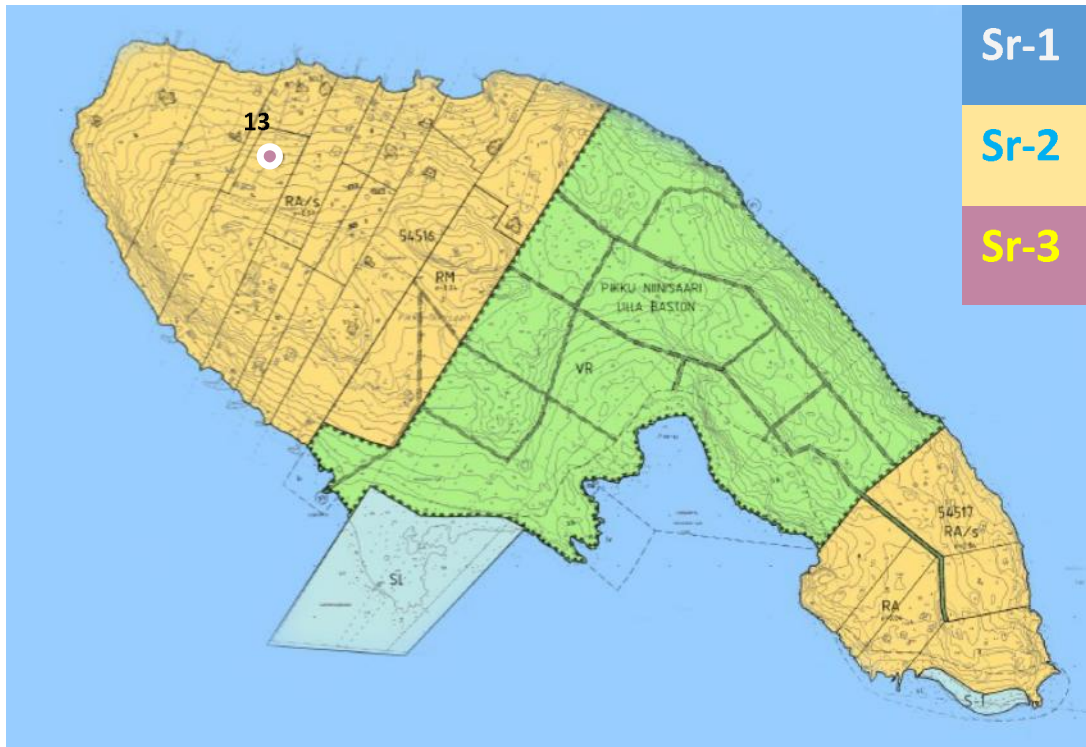

Saaren luoteiskärjessä oleva huvila (12) on rakennettu useassa vaiheessa. Varhaisimmat todennäköisesti kalastaja-asutukseen liittyvät osat ovat vuodelta 1904, mutta rakennuksessa on myös 1920– ja 1930-lukujen arkkitehtuu-

rin tyylipiirteitä ja sodan jälkeen tehtyjä ikkunanuutoksia. Vuonna 1936 rakennettu hirsirunkoinen rantasauuna on yksityiskohdiltaan huoliteltu.

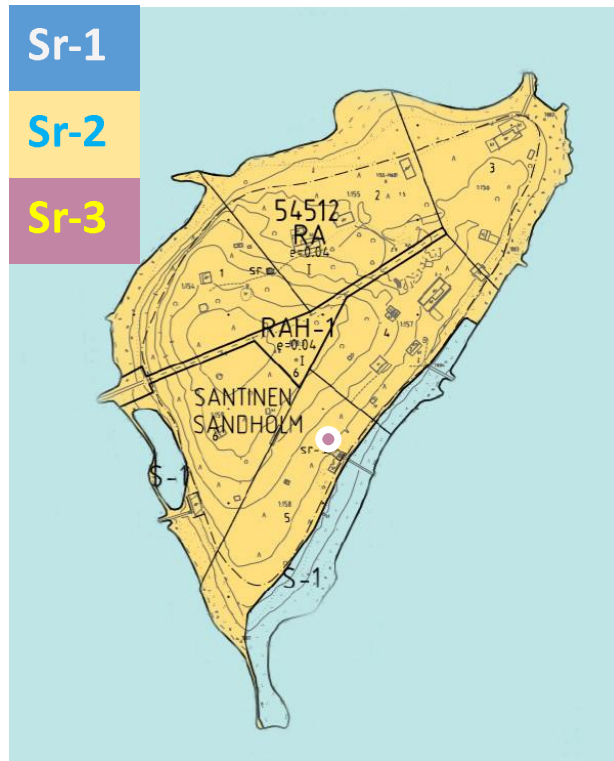
PIKKU NIINISAARI

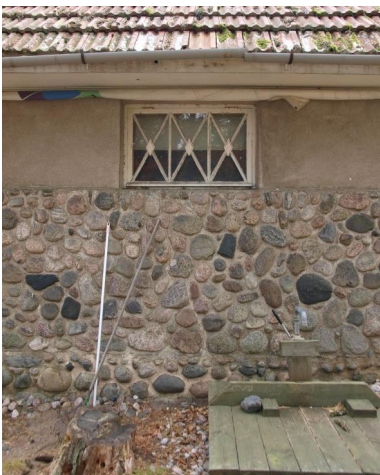
Puolitoistakerroksinen 1900-luvun huvilarakennus.

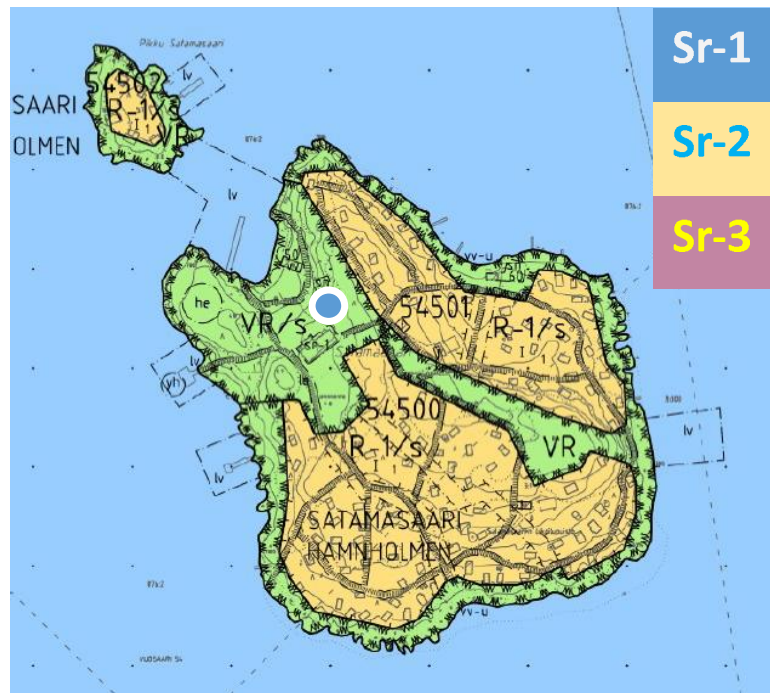
SANTINEN

Santisessa sijaitsi von Platenin suvun 1920-luvulla rakennuttama kesäviettopaikka. Kokonaisuudesta on säilynyt kalamajan lisäksi talousrakennus, käymälä sekä puutarhan jäännökset. Itse kalamaja on pieni harjakattoinen rakennus, jonka rapattu alaosa on päällystetty pienillä kivillä. Rakennusta on 1960-luvulla laajennettu tasakattoisella osalla.

SATAMASAARI

Omaa ympäristötyyppiään itäisessä saaristossa edustaa Satamasaarissa sijaitseva kesämajayhdyskunta, joka on samankaltainen kuin mantereella Kivinokassa tai Lauttasaaren eteläosassa sijaitsevat alueet. Alle kymmenen neliömetrin kokoisia kesämajoja on toistasataa. Mökit ovat viere viereessä eikä niillä ole omia aidattuja alueita tai tontteja. Tyypipiirustuksiin perustuvat lomamajat edustavat itäisen saariston modernia rakennuskantaa. August af Schultenin saareen 1890-luvun alussa rakennuttama uusrenessanssityylinen huvilarakennus (sr-1, oikealla ylärivissä) on sisätiloja ja osin

alkuperäistä kalustusta myöten hyvin säilynyt.

Kesäoleskelu saarella alkoi 1928, ensin teltoissa ja sittemmin pikku mökeissä. Useimmat nykyiset mökit ovat Hilding Ekelundin 1940-luvulla laatimien tyypipiirustusten mukaisia ja pohjapinta-alaltaan noin 12 m²:n kokoisia. Saarella on säilynyt yksi kesämajailun alkuvaiheen pahviseinäinen rakennus, joka toimii nyt museomökinä (alhaalla keskellä).

Nykyisin käytössä oleva tyypimajasuunnitelma on vuodelta 1998.

